



Iz spominov mlade žene.

Spisal Anton Funtek.

IX.

Trgovina Radivoj Doles in Josip Sever, pouzela je teta Ivana, bila je jedna najboljših v velikem mestu.

Moj brat Radivoj Doles bil je zveden v trgovinskih poslih, zato ni čuda, ako je cvela trgovina lepše od dne do dne. V lasti mu je bilo temno starodavno poslopje, ki je radi obilnih prostorov svojih dobro ugajalo trgovini. Radivoja nisem videla često. Bil je resen, molčeč mož, ki se ni brigal za svet več, nego je moral. Podnevi je imel posla v spodnjih prostorih, opoldne ali na večer pa je z večine tičal v svoji sobi. Le malo je govoril z menoj, ali ne dvojim, da me je ljubil, če tudi ni imel svoje ljubezni vselej na jeziku.

Zgodilo se je časih, da je na kosilo ali na večerjo povabil družnika svojega, Josipa Severja. Tega sem poznala izza mladih let, ali povšeči mi ni bil nikoli. Že v mladosti svoji lokav in neodkritosrčen, bil je kot mož temen in — brezsrčen. Samo številke svoje, ki jih je dan za dnevom pisal v trgovinske knjige,

samo te številke je ljubil. Morda mu tudi vsi ljudje niso bili nič drugega, nego mrtve številke, ki se dajo črtati, postavljati in prestavljati, kakor se njemu ljubi. Neprijeten čut se je vselej polastil duše moje, kadar sem ga videla; tesno mi je bilo pri srcu, kadar me je bliskoma pogledal s svojimi prežečimi očmi, potem pa obrnil pogled na stran. Bala sem se Josipa Severja!

To ni bilo nikakor prijetno, kadar je bil na kosilu ali pri večerji Josip Sever! Radivoj ni govoril mnogo, Josip Sever je le sem ter tja povedal kako besedo in jaz odgovarjala sem le toliko, kolikor je bilo potreba. Sploh nisem umela trgovinskih poslov, o katerih je bil ponajveč pogovor. Jako po volji mi je bilo torej, kadar sem mogla otiti v svojo sobo.

Osemnajst let mi je bilo tedaj, ali o svetu nisem vedela ničesar. In kakor ti, Olga, tudi nisem želela stopiti vanj. Zadovoljna sem bila s svojim življenjem, dasi je bilo jako jednolično. Čitala sem mnogo; hišni posli, pri katerih mi je



Józef Ignacy Kraszewski.

pomagala Blagota, dali so mi tudi dovolj opravka. Svet je vršel zunaj mimo mene, ali mikal me ni. Ničesar nisem vedela o tisočeri izpremembah, katere donaša življenje, ali katere prav za prav same donašajo in stvarjajo življenje! Samo presrečna bi bila tedaj, ko bi imela bitje, družico, katero bi mogla ljubiti. Radivoj bil mi je premolčeč, preresen!

In zgodilo se je nekdaj, da je odpotoval po trgovinskih poslih v južne kraje. Bila sem malone osamela v velikem temnem poslopju; Blagota bila je jedina, s katero sem mogla občevati. V spodnje prostore, kjer je tedaj vladal Josip Sever, nisem prišla nikoli. Zanimalo me ni trgovsko življenje, ki je vrelo spodaj!

In za kakih štirinajst dni se je vrnil Radivoj, ali ne sam! Drobno angeljsko bitje privel je s seboj iz južnih krajev — soprogo svojo! O, dobro se spominjam še tistega trenutja, ko je prihitela k meni in me objela tako kipeče, tako presrečno! V milih njenih očeh zrcalila se je čista angeljska duša — kdo bi ne ljubil na prvi pogled tega nežnega cvetu iz južnih krajev! . . .

In ljubila sem jo na prvi pogled! Duša moja spijala se je z njeno dušo — znala sem, da jo morem in moram ljubiti! Kako veselo je odmeval njen srebrni smeh po temnih prostorih, kolikrat mi privabil jasen smeh na ustna! Blagrovala sem Radivoja, da je svoje bitje zvezal s takim bitjem . . .

Olga, to so bili lepi dnevi! Novo življenje se je tedaj uzbudilo v hiši naši. Radivoj sam bil je kakor preroben. Obožaval je svojo soprogo. In ona bila je vselej tako vesela, priprosta, malone otroška! Često sem majala z glavo, kadar je hitela iz sobe v sobo, vedno pojoč, vedno radujoč se. Kadar pa je prišel Radivoj in mu je z veseljem usklikom hitela naproti, zrla mu z vedrím licem v resne oči, tedaj divila sem se njeni ljubezni . . . Bila je plemenito bitje!

Sama lepa cvetica, ljubila je nad vse dične cvetove, ki so rasli na našem vrtu. Nikdar je nisem videla brez cvetic v plavih laseh. — V družbo ni zahajala mnogo; ni se mogla udomaćiti v njej. Povšeči pa jej je bila božja priroda, kadar se je zlati solnčni soj topil s svežim njenim zelenjem. Tleskala je tedaj z drobnimi rokami in pela kot ptičica v zraku. Rada sem jo spremljala v zeleni svet, rad jo spremljal tudi Radivoj, kadar mu je preostajalo časa. Po zimi pa je hirala v temnih sobah ter se obupno ozirala po snežni odeji, v katero se je zagrinjal svet. Bila je pač cvetica iz solnčnih južnih krajev!

Prijazna z vsakomer, ni mogla videti Josipa Severja. Često je poupraševala Radivoja, čemu se ne loči od njega. Ko se je pa ta namesto odgovora le nasmehnil in zmigal z ramo, tedaj zatrjevala je odločno, kako zopern jej je ta človek. In res, kadar se je prikazal, pomračilo se jej je lice in njene oči so ga zrle srepo. Niti govoriti ni mogla z njim. On pa je tudi sam dobro vedel to in se je ogibal. Po mesec dni in še več ga ni bilo. Pogrešali ga nisve! —

In rodila si se ti, Olga. Nečem ti pripovedovati, kako sta te ljubila roditelja tvoja. Ljubila sta te baš neskončno. Resni Radivoj bil je sam otrok pri tebi.

Ali presrečno je bilo to življenje, da bi bilo moglo trajati dolgo. Natalija začela je hirati — morda je bila

prenežna za naš svet. Utihnilo je njeno petje, ugasnil ogenj v njenih očeh, izgubila se njena živost. Često se je privila Radivoju ali meni ter jokala bridko. Čemu joka, ni vedela. In potem zopet sedela je pri oknu in strmela brez življenja pred se. Z zadušnim vzdihom se je naposled uzbudila iz svojih misli in presrečno objemala in poljubljala tebe, svoj najdražji zaklad na zemlji . . . Olga, to so bili tožni dnevi! V njih postaral se je Radivoj za deset let; mračno, brez zanimanja za svojo bližino je hodil okolo . . .

»Zrak jej ne ugaja,« dejali so zdravniki. »V milejše kraje mora, v toplice; to podnebje je prestrogo nežnemu njenemu životu.« . . .

In šla je — kako, tega ne pripovedujem. Zdelo se mi je, da jemlje na veke slovo od naše hiše! Poslovilo se je vse trgovsko osobje, poslovil tudi Josip Sever. In tedaj mu je prvič zares prijazno podala roko — slutila je morda, da ga ne vidi več. Ali od tebe se ni mogla ločiti. Kako je ihtela, kako strastno poljubljala te — Olga, tega ne pripovedujem, ne morem povedati! In tudi ti, jednoletno dete, jokala si, kakor bi čutila pomen tega slovesa in stezala ročice njej nasproti . . . Bilo je to slovo, da mi je pokalo srce! . . .

Teta Ivana umolknila je za hip in si zakrila obraz. Svetle solze so mi tekle po licu. Saj je bila to povest očeta mojega, matere moje . . . Oh, in bila je tožna povest!

»Spremljala sem Natalijo,« pouzela je teta Ivana z nova. »Tako je želela sama. Radivoj spremil naju je do meje. Pri slovesu pa je jokal resni mož, kakor malo dete. Ali govoril ni ničesar. Samo bolešno jej je zrl nekaj hipov v mile solzne oči, položil jej roke na glavo in gledal proti nebu. To je bila molitev strtega srca, molitev brezglasna, ali iskrena, kakor ni jednake na zemlji! Nemo podal je še meni roko v slovo, pogledal me proseče, kakor bi hotel reči: »Čuvaj jo, tolaži jo, privedi jo nazaj!« in izginil — bleđ, uničen! Slutila sem tedaj, da sta se ločili bitji, kateri je združilo samo nebo, ločili — na veke!

Od tistega slovesa, Olga, verujem v slutnje! Ko sem uprla svoj pogled na Natalijo, zdelo se mi je, da jo vidim že na mrtvaškem odru, njo, strto bleđo cvetico, posuto s svežim belim cvetjem in živim zelenjem! Siloma sem zadržavala jok, ona pa je jokala na mojem srcu — neutolažno, brez nade . . . Pač se mi je tedaj porodila misel, zakaj tako žalost dopušča dobrotno nebo, ali to je bila pač pregrešna misel! Nisem je mogla in hotela izgovoriti — zvenela je itak iz bridkega joka Natalijinega. Vsako čuteče srce jo je moralo čuti in umeti! —

Južno podnebje ugajalo je Nataliji. Vrnile so se cvetice na njeno obličje, ali ozdravela ni. Pravijo, da nekatere bolezní čarajo nenavadno lepoto na lice bolnikovo, ali taka lepota ni naša! Ta lepota prihaja iz drugega sveta! Lepa je bila Natalija, kakor še nikoli, nežna, nebeškolepa! Ali okrog njene lepote vela je smrtna sapa, kakor veje časih okolo prezgodnjih cvetic . . .

Kolikrat jokala sem tedaj na samem! Srcé mi je drhtelo v bolesti. In če sem govorila tolažilne besede in je Natalija samo bolešno nasmihač se majala z glavo, umrla bi bila rada sama. Saj me ni nič vezalo na svet! —

V tistem hudem času seznanili sva se z gospodom Filipom Bojanom, ki je bival v toplicah. Bil je plemenit mož, blag, kakor dotlej nisem poznala nikogar. Rad se je družil z nama na sprehodih. Njegovo duhovito občevanje pridobilo mu je najini srci. Natalija imenovala ga je svojega prijatelja, ali meni, Olga, meni je bil več kot prijatelj! Ko je nekdanj stopil pred mene in mi ponudil roko in srcé, tedaj sem menila, da ni srečnejšega bitja na zemlji od mene. Presrčno me je poljubila Natalija, ko sem jej razodela svojo tajnost; moja sreča osrečila je tudi njo. Bil je to jasen žarek, ki je za hip prisvetil iz mračne megle . . .

Ali potem, skoro potem prišel je usodni hip! Natalija opešala je tako, da ni mogla več iz hiše. Dan za dnevom prihajala so pisma Radivojeva; skrbno poupraševalo je vsako po njej. Tolažilno odgovoriti ni bilo mogoče. Naposled pa je naznanil Radivoj, da pride sam v toplice, da pride s teboj, Olga. Srčno veselje prikazalo se je Nataliji na obrazu, ko je došel ta list; čitala ga je dvakrat, trikrat, potem pa sklonila glavo in strmela pred se . . . Tožila ni, ali umela in spoštovala sem njena čustva.

In hujšala se je bolezen od dne do dne. Brzjavno sem poročila Radivoju, naj dojde kar najhitreje, ako hoče videti še živo soprogo svojo . . .

Došel je, ali — prepozno! Solnčnega dne, ko so se bujno razcvitali cvetovi po božji zemlji, umrla je Natalija! Kri se jej je ulila, človeška pomoč je bila odveč . . . O, ne vem, ali se je še kdaj človeško bitje ločilo tako težko od sveta, kakor ona. Slutila je svojo smrt; sè slabotnim glasom poupraševala je, kdaj dojde njen Radivoj, njena Olga. Dočakala ju ni! Četrť ure pozneje došel je Radivoj — toliko da sem ga spoznala! Bolest sklonila je njegovo postavo in povila sreberne niti v njegove lase . . .

Ničesar ni govoril, nemo, nepremično je stal poleg soproge svoje. Njegovi žalosti ni bilo duška . . . Ali trepetal je po vsem životu. Uničen pal je na stol.

In ti, Olga, ti si zrla Blagoti z naročja tako zvedavo po sobi, tako zvedavo po mrtvi cvetici, da mi je pokalo srce. Ti nisi znala, kako te je ljubilo to plemenito angeljsko bitje, ki se je preselilo na oni svet, od koder je prišlo. V mladi tvoji duši ugasnil je spomin na nje . . .

Kako smo jo zagrebli, tega ne pripovedujem. Ali ko se je ločil Radivoj od njenega groba, tedaj pustil je svoje življenje v njem. Jokala sem po Nataliji, jokala po izgubljenem življenju bratovem. Zabila sem malone, da je še jedno bitje na svetu, katero mi je drago, zabila malone gospoda Filipa Bojana! In vendar mi je bil on jedini tolažnik v tistem času, tolažnik celo Radivoju, kolikor je biti mogel — «

Zopet je prenehala teta Ivana in si potegnila z roko preko čela. Nisem se upala govoriti.

»Do tu sega povest matere tvoje, zdaj se pričinja moja povest. Vrnili smo se. Filip Bojan je odšel na svoje posestvo, kateremu je trebalo nekaj poprav. Kadar bo izgotovljeno vse, tedaj pa pride v veliko mesto po me, po svojo nevesto. S tožnim srcem sem se ločila od njega; poznala sem ga kot plemenitega moža, ali ver-

jeti nisem mogla popolnoma v svojo srečo. Zakaj ne tega sama nisem vedela . . .

Doma so tekli dnevi mirno, tožno. Po visokih sobah ni več odmevalo veselo petje Natalijino, — osamele so te sobe in tihe so bile še bolj nego pred njenim prihodom. Radivoja videla sem le malokdaj. Uničen na duši in telesu ni se kazal nikomur. Kako se mi je smilil ubogi mož! Ali nikogar ni bilo, da bi ga tolažil, da bi ga mogel tolažiti. Na svetu so bolesti, katerim ni tolažbe! Veselje kazalo se je na njegovem obrazu samo tedaj, kadar je bil pri tebi. Ali to je bilo bolestno veselje, kajti pogled na te moral mu je buditi spomine na pokopano Natalijo! . . .

Ne spominjam se rada te dobe. Še bolestnejši pa mi je spomin na dni prihodnje! Huda slutnja mi je že nekaj časa morila dušo; zdelo se mi je, da pride huda nesreča . . .

Često sem dobivala pisma od Filipa Bojana, često sem tudi odgovarjala na nja. Prejemala sem jih od Radivoja, kateremu so prihajala z drugimi, trgovinskimi listi vred. Bila je to okolnost, ki je bila pozneje usodna. Tedaj pa nisem vedela tega.

Josip Sever je začel večkrat prihajati v gorenje prostore, tudi če Radivoja ni bilo. Čudno se mi je zdelo to. Ali ker se je kazal tebi, Olga, tako prijaznega, ter ti donášal raznotere malenkosti, menila sem, da si se mu prikupila ti tako. Zategadelj bila sem mu celo prijaznejša, nego li kdaj. Ni bilo prav, da sem bila; to je pokazala bližnja prihodnost.

Stopil je nekega dne pred mene s preprijaznim obrazom. V očeh njegovih gorel je nerazumen svit. V kratkih, pretrganih stavkih razložil mi je svojo — ljubezen, zatrjeval, da ga jedino jaz morem osrečiti; prosil me je v zakon . . .

Sapo mi je zaprla ta izpoved. Tega nisem pričakovala od Josipa Severja! Da ni govoril tako resno, menila bi bila, da se šali, akoravno sem znala, da se ne šali navadno. Presenečena sem ga zrla; velika tihota je nastala.

Da neče odgovora še danes, pristavil je še. Ne ve, kako bi se glasil. Dobro naj premislim vso stvar; jutri ali pojutranjem pride zopet in dotlej upa, da se bodem odločila.

Ustala sem in zravnala se ponosno.

Da mu précej lahko odgovorim, dejala sem. Filip Bojan da ima mojo besedo, Filip Bojan da je moj zaročenec, torej se ne morem in nečem odločiti drugače! —

Pogledal me je tako srepo, da sem se prestrašila njegovega pogleda. Še nekaj je hotel reči, ali hipno se je dvignil, uzal klobuk in odšel brez slovesa. Vedela sem v tem trenutju, da sem si nakopala smrtnega sovražnika!

Na večer čula sem zopet stopinje njegove, ali k meni ga ni bilo. V sobo je šel k Radivoju. Dolgo ga ni bilo iz nje. »Bog sam zna, kaj je hotel pri njem,« uprašala sem se, ko sem naposled začula hojo njegovo po stopnicah. »Mari je šel k Radivoju radi mene?« — —

»Gospod Sever mi je sinoči razložil svojo stvar,« dejal je drugo jutro Radivoj, nenadoma stopivši v mojo sobo. »To tudi vem, kaj si mu odgovorila, Ivana.«

Rekši sedel je na stol. Še le zdaj zapazila sem, kako je bil bled in prepal. Prestrašila sem se.

Zroč pred se, nadaljeval je Radivoj:

»Našo trgovino zadela je poslednji čas občutna izguba. Večja firma, ki je bila v zvezi z nami, ustavila je svoja plačila. Gospod Sever mi je pretil, da se loči od mene, ako ne ustrežeš njegovi volji. In to bi bilo za me toliko kakor — poguba. Konca svoje trgovine ne bi hotel ni mogel preživeti. Sedaj sodi!«

Rekši je umolknil in z nova mračno zrl pred se. Prijeti sem se morala za stol, da nisem omahnila . . . To torej je bilo! Zategadelj je prišel sinoči Josip Sever! . . .

Ni jedno trenotje nisem dvojila, da bi Josip Sever ne zvršil svoje namere. In ni jedno trenotje nisem dvojila, da bi Radivoj ne mogel preživeti konca svoje trgovine — pretesno je bil vezan na njo. Brez glasa sem zrla pred se in tisoč misli rojilo mi je po glavi. Jasna ni bila nobena.

»Ni Sever ni jaz nečeva tvojega odgovora précej,« rekel je še Radivoj. »Ti veš, kako sodim o srčnih stvarih. Sila tu ni dobra. Gospod Bojan je gotovo plemenit mož; vem, da ga ljubiš. Ali morda vender ni še ljubezen tvoja tako globoka, da bi ga ne mogla pozabiti. Premisli vso stvar, Ivana.«

Teško se je dvignil sè svojega stola in odšel. Sè solznimi očmi sem zrla za njim. Obup se je dvigal v moji duši. Pozabiti Bojana ali uničiti Radivoja! . . . Pala sem na stol in si zakrila obraz. Kaj storiti?

Odločno sem se dvignila naposled. Polu ure pozneje odposlala sem pismo Filipu Bojanu, v katerem sem mu razložila vso stvar. Prosila sem ga, naj me odveže dane besede. Olga, ti ne veš, s kakšnimi čustvi sem pisala to pismo! Ko je bilo napisano, menila sem, da sem sklenila sè svojim življenjem! . . .

Odgovoril ni Filip Bojan temu listu, ali prišel je sam. Uzprejela sem ga z glasnim jokom. On pa je précej šel k Radivoju in pogovarjala sta se dolgo. S trepetom sem čakala njegovega prihoda.

Vrnil se je malone vesel. Da je po hudem boju uklonil Radivoja, dejal je. Ponudil mu je bil svoto, ki bi več nego zadoščala, ako bi se ločil Josip Sever. Ničesar da ni hotel čuti s početka Radivoj, kajti upiral se je njegov ponos, da bi uzprejel pomoč od tujega človeka. Ali naposled da je govoril mirneje, naposled da je uzprejel njegovo ponudbo.

Kako sem bila vesela teh besed! Vedela sem zdaj, da mi od Josipa Severja ne preti nobena nevarnost več. Ali, Olga, varala sem se ljuto . . . Nisem poznala ljudi, nisem poznala Josipa Severja! — —

Nekoliko dni se je še mudil Filip Bojan v velikem mestu. Bil je z večine pri nas; Josipa Severja ni bilo videti. Ko je naposled odšel Filip Bojan, ločila sem se z mirnim srcem. Brez strahu sem zrla v prihodnost. —

Skoro potem je zbolel Radivoj. Neprestana žalost, katero je zaprto nosil v svojem srcu, priklenila ga je na postelj. Tožil ni, ali vedela sem, da mu je neskončno hudo. Trgovino je tačas vodil Josip Sever. Časih je obiskal Radivoja, pozdravil me hladno, govoril pa ni z menoj. Nič ni kazalo, da bi bil še kdaj mislil na pretekle dni.

»Prenaglil se je ondan,« dejala sem često sama sebi, »ko pa je od Radivoja zvedel ponudbo Bojanovo, tedaj

se je udal razmerju. Vajen je itak od nekdanj računiti ž njimi.«

Pisma Bojanova dohajala so redno. Poprave pri njegovem posestvu močno napredujejo, pisal je. V kratkem da bo vse dovršeno. O, kako pač bi se bila veselila tistega časa, ako bi ne bil tako nevarno bolan Radivoj! In bolan je bil huje od dne do dne. Zdravnik je majal z glavo, zapisaval zdravilo za zdravilom, ali pomagala niso. Strašna mi je bila misel, da bi mogel umreti Radivoj! . . .

Poleg tega pa so v tistih hudih dneh hipoma ostala pisma Bojanova. S početka sem mislila, da mu opravila ne dopuščajo pisanja, ali ko pisem le ni bilo, bolelo me je srcé . . . Ko bi me bil pozabil Filip Bojan?

Tresla sem se po vsem životu, ko mi je prišla ta misel. Vender to ne more biti, pozabiti me ni mogel! Moj Bog, kako bi prenesla boleost! — —

Žaljeno je bilo moje srce, žaljen tudi moj ponos. Če bi se bil naposled vender le šalil z menoj Filip Bojan? Čemu ne piše? — —

V nesrečni uri sklenila sem, da mu ne pišem, dokler ne piše sam. Bil je to nesrečen sklep; če je bil opravičen, ne vem. Ali vsaj dejala sem si takrat, da je opravičen!

In pisal ni. Nobenega glasu o njem, nobene besede. »Pozabil me je,« rekla sem uničena in jela premišljati. Če me ljubi zares, čemu se izgovarja s popravami na svojem posestvu? Čemu ne dojde? . . .

Glej, Olga, prišlo je pismo! Pismo odpovedi. Da se je premislil, da ne more, ne utegne zvršiti svojega obečanja. Oprostim naj mu blagovoljno . . .

Zmračilo se mi je pred očmi. Čitala sem drugič, tretjič — vsaka beseda pušica v srcé . . . »Torej venderle res,« šepetala sem z bridkim smehom, potem pa se zasmijala glasno. Ustrašila sem se svojega smeha. Srcé mi je bilo, v glavi mi je vrelo. Omamljena pala sem na stol.

Tedaj je prišla Blagota v mojo sobo. Précej da naj grem k Radivoju, pričela je, ali obstala plašno. »Moj Bog, moj Bog, kaj vam je?« uskliknila je hipno. Nehote pogledala sem v zrcalo — smrtnobleda podoba moja zrla mi je naproti.

Ali zdajci prišle so mi tudi solzé! Krčevito sem se prijela Blagote in jokala v neskončni bolesti. Jeden, dva hipa me je zrla Blagota, zrla tisto nesrečno pismo, ki mi je bilo palo na tla, in razumela je vse. O, saj jej tudi ni trebalo posebne razsodnosti, da je razumela . . .

Skoro potem stala sem poleg Radivoja. Naj bo kratka moja povest. Umiral je. Z drhtečim glasom izročil mi je tebe, Olga, v skrb, stisnil mi še jedenkrat roko in umrl. Ti si bila sirota, jaz sirota! . . .

Tiho je bilo v sobi, samo Blagota ihtela je tiho. Josip Sever gledal je skozi okno, temno kakor vselej. Jaz sem te držala v naročju in trepetala po vsem životu. Jokati nisem mogla tedaj, celo nobene bolesti nisem čutila . . . Srce mi je zledenelo . . .

V velikem mestu mi ni bilo obstati več. Uzela sem te sè seboj v malo mesto, kjer bivave sedaj. Obresti Radivojeve zapuščine so tolike, da se ti ni treba bati prihodnosti. —

Ali ne misli, da sem že končala svojo povest. Ti si, Olga, videla, kako sem jokala ondan radi pisem, katera je prinesel Ivan Bojan. Glej, iz teh pisem čitala sem mnogo. Njim je bila priložena vsa zgodovina Filipa Bojana. Iz njih sem se uverila o neskončni hudobnosti Josipa Severja. Pisma, katero sem prejela nekoliko pred smrtjo Radivojevo, ni pisal Filip Bojan, nego — Josip Sever. Nalašč se je peljal nekega dne v mesto, pri katerem je Bojanovo posestvo, ter ondi oddal list, pisan z Bojanovim rokopisom. Posnel je pisavo Bojanovo lahko, kajti nekaj pisem njegovih, ki so prišla v tistem času, ko sem jih pričakovala tako nestrpno, obdržal je za se. Iz velikega mesta pa je baš, predno se je odpeljal, oddal list na Filipa Bojana z mojo pisavo, katere mu tudi ni bilo teško dobiti. Ta list bil je podoben tistemu, kateri sem prejela od Bojana. Da sem se premislila, da mu ne morem, nečem biti soproga in da naj mi oprostí blagovoljno, to je bilo pisano v njem . . .

Ne dovolj! Skoro po smrti Radivojevi čula sem slučajno, da se je poročil Filip Bojan. Z ledenim smehom sem uzprejela to novico. Dejala sem si, da me nikdar ljubil ni, ali vsega si venderle nisem mogla razložiti.

Poročil se je bil zares Filip Bojan, kakor čitam v pismih, še tedaj, ko ga je v srce pekla odpoved moja; bil si še ni jasen, kaj dela. Ali nekoliko po poroki prejel je list od Josipa Severja, iz katerega je zvedel, kako je naju razdružil le-ta. Pisal je Josip Sever, da je dosegel svoj namen, da pa ni treba misliti na osveto, kajti predno Bojan list prejme, izginil bo on — Josip Sever — v varne kraje, kjer ga ne bo nihče iskal in nihče dobil . . .

Glej, Olga, taka je moja povest. Hudobna roka uničila je srečo dvojih src, kajti Filip Bojan tudi ni bil srečen. Njegovo življenje bilo je izgubljeno življenje! Ali plemenita duša, kakor je bil, zakrival je svojo nesrečo. Soproga njegova zvedela ni nikoli skrivnosti njegove. In to je bilo prav — uničena bi bila sreča, uničen bi bil pokoj še tretjega srca! Ali nesreče je bilo itak že dovolj! . . .

Globoko v duši sem hranila te spomine. Malo pa je spominov, da bi naposled ne ustali iz svojega groba. Ustali so tudi moji . . .

»Povest o strtem srcu, izgubljenem življenju!« — —

(Dalje prihodnjic.)



Kljukova smrt.*)

Zložil Mirko.

Kar se péni bela, bistra Sava
Po Posavju krasnem in ponosnem,
Bilo v naši zemlji ni junaka
Nad junaka Kljuka na Posavju.
Ali bilo je na šmarno sredo,
Tužno sredo, stvarjeno v nesrečo,
Sanjal Kljuk je čudne, teške sanje;
Ni jih sanjal o polnoči tihi,
Ko mamé nas sanje varajoče,
Nego v jutru pred danice svitom,
Ko nam sanje govoré resnico.
Ni še jutro dobro zasvetilo,
Kljuk doziva staro svojo majko,
Mili majki tiho progovarja:
»Čuješ, majka, častno mi koleno!
Ti si mene v zibeli zibala,
Me hranila v nežnih, šibkih letih,
Odhranila do junaške dobe,
Hvala tebi, hvala ti na veke!
Ali danes tužen sem ti, majka;
Sanjal sanje čudne sem in teške
In bojim se, dobro biti neče.
Ti poslušaj, majka, moje sanje
In odkrij mi temne njih pomene.
Stal sem tu pred belim svojim dvorom,
Po prostornem se oziral polju;
Glej od górnje, od polnočne strane
Silna ptica, orel se prižene,
K mojim dvorom ziblje se ponosno;
Kadar bil je bliže belim dvorom,
Vspel visoko v modre se je zrake,

Na višavi trikrat se zazibal
In odplaval čez bobnečo Savo.
Misлил še sem, kaj pomenja orel,
Ali, majka, glej mi drugo čudo!
Tam od juga, od Ljubljane bele
Bel golobček polje je preletel,
Se obrnil k mojim belim dvorom;
Kadar bil nad slemenom je dvoru,
Vspel visoko se je v modre zrake,
Trikrat se nad slemenom zazibal
In izgubil se v zelenem logu.
Misлил še sem, kaj golob pomenja,
Ali, majka, tretje grozno čudo!
Od Senice, od studene vode
Zafrfrál je gávrán, grozna ptica,
Odfrrál čez ravno sorško polje
Sem na Jamo k mojim belim dvorom.
Groza, majka, zreti je gavrána!
Noge so mu do kolén krvave,
Kljun krváv mu do očí žarečih,
S krvijo mu krila oškropljena!
Kadar bila je nad mojim dvorom,
Ni se v zrake vspela grozna ptica,
Nego sedla dvoru je na sleme
In pričela grozno krokotati;
Mrzlo mene streslo je po udih,
Da probudil sem iz sanj se groznih!
Oj govori, mila moja majka,
In razloži čudnih sanj pomene,
Kaj pač sanjal sem o sivem jutru?« —
Ko je majka razumela Kljuka,

Misli majka, sinu progovarja:
»Čuj me, sinko, majčin ti jedinec!
Lahko meni, tebi je umeti,
Kaj pomenja orel z górnje stráne.
Glej tam góri biva silni cesar,
Ti si njemu hudo se zagrešil.
Ti razganjal sluge si cesarske,
Rušil bele, trde si gradove,
Plenil trge, mesta si cesarska;
Sinko, ljut je na te silni cesar,
Čuvaj, dete, roso svojo glavo!« —
Kljuk brezskrbno odgovarja majki:
»Kaj ti pravim, mila moja majka!
Usta tvoja govore resnico,
A ne ljuti več se na me cesar.
Res razganjal sluge sem cesarske,
Rušil bele, trde sem gradove,
Plenil trge in pustošil mesta;
Res zarotil silni se je cesar,
Da je meni izgubiti glavo
Radi moje krivde in zlodejstva;
Al' je meni glava bila draga,
Draga glava, jedno samo imam.
Kadar vidim, da mi je umreti,
Jaz nabere na Posavju belem
Drzno četo, tristo vernih drugov;
S četo vderem na Hrvaško ravno,
Skoz Hrvaško na Bošnjake Turke.
Tri smo leta četovali v Bosni;
Jadno turška plakala je deca,
Jadno turške se solzile žene.

*) O Kljuku prim. Valv . . . Povest o njem in o smrti njegovi še živi med ljudstvom.

Po očetih, po soprogih milih,
 Koje naši meči so posekli.
 Ali bilo ni miru nam, majka,
 Dokler nismo glave pogubili
 Krvoloku Mehmedu veziru.
 On cesarsko je pogubil vojsko,
 Pak ponašal se po zlati Bosni,
 Da junak je, silen nad cesarja.
 Ko je cesar slišal sramočenje,
 Po prostornih zemljah je razglasil:
 'Kdor ubije Mehmeda vezira,
 Ki je meni onečastil lice,
 Kdor donese njega pasjo glavo,
 Tri gradove bele mu podarim;
 Kdor pa vjame živega vezira
 In do mene živega dovede,
 Prosto mu je po cesarstvu mojem
 Si izbrati, kar mu je najdraže.' —
 Ali umeš, mila moja majka,
 Da ni bilo najti mi pokoja,
 Dokler Mehmed diha še svobodno.
 Dve sem leti z vernimi drugovi
 Pazil Turka, živega da vjamem.
 Ali pasjo mu odsekam glavo;
 Ali Turek zvita je lisica,
 Varno čuval trde je gradove
 In krog sebe zbiral silno vojsko;
 Dobro znal je, da ga zasledujem.
 A ko v tretje Jurjev dan se vrne,
 Jaz dozovem svoje verne druge,
 Med družino počnem govoriti:
 Čujte, bratje, verna mi družina!
 Tretje že nam, bratje, teče leto
 Četujučim po prostorni Bosni;
 Glav brezverskih mnogo smo posekli,
 Pogubiti bilo ni mogoče
 Krvoloka Mehmeda vezira.
 A pri svoje majke sivi glavi
 In pri britkem meču vam prisegam:
 Ako Bog da in junaška sreča,
 Jutri vzamem beli grad vezirov
 In raztepem njega silno vojsko,
 A vezira živega zajamem,
 Ali pasjo mu odsekam glavo;
 Ako pa je sojeno drugače,
 Raje, bratje, častno naj poginem,
 Nego da sramoto gledam dalje.
 Ko je čula verna me družina,
 Pritrdili vsi so z glasnim hrupom,
 Sablje si pripasali jeklenke
 In nabili puške dolgocevke.
 Ko je drugo zasvetilo jutro,
 Na tri dele sem razdelil četo;
 Sto junakov padlo je na vrata
 In na vratih stražo pogubilo
 In pričelo s Turki boj krvavi;
 Še zvene tu britke, teške sablje,
 Vmes glase se puške dolgocevke,

Glej, na drugi strani vdari četa
 Sto junakov na ozidje grada
 In preskoči grada trdno zidje,
 Živi ogenj vrže v sleme grada.
 Prasketali ljuti so plameni,
 Med plameni grozna, divja seča!
 Ali noče Turek se podati,
 Moški brani pasjo svojo glavo.
 Kadar bila sila je najhuja,
 Tretja četa vdari čez ozidje;
 Sto junakov verne puške pali,
 Sto brezvercev k Mohamedu pošlje;
 Že pričinja beg se v turških vrstah,
 Ali glej mi Mehmeda vezira!
 Od pojasa jatagan potegne
 In na novo zbere svoje Turke,
 Ljuto vrže se na četo mojo.
 Groza, majka, gledati je klanje
 In kričanje čuti in ječanje!
 Jaz med Turki Mehmeda si iščem,
 Da v junaškem ž njim se merim boju;
 Ko zagledam ga v krvavi gnječi,
 Kak' razbija mojo četo malo,
 Mu zakličem z glasom gromovitim:
 Semkaj hodi, Mehmede vezire,
 Da v junaškem meriva se boju,
 Čuvaj danes pasjo svojo glavo!
 Turek čuje glas moj in spozna me,
 Na me vrže se v besnečem gnevu.
 Kadar Turku jatagan zasje,
 Meni, majka, krvca se polije;
 Kadar meni v desni meč zablisne,
 Od ramena Turku pade desna
 In z desnico pade mu orožje,
 Za orožjem sam se zgrudi k zemlji.
 Pasti Turki vidijo vezira,
 Strah prevzame jim neverna srca,
 V beg spuste se, skrivajo se meni,
 Vsakdo gleda, da odnese glavo.
 Nismo mi jih terati hoteli,
 Nit' hoteli, niti tudi mogli:
 Padlo mnogo vrlih nam je drugov,
 Drugi bili smo v krvavih ranah.
 Mrtev tudi ni vezir bil Mehmed,
 Nego ranjen ležal je na zemlji.
 Kadar smo se malo oddahnili
 In pričeli si celiti rane,
 Jel i njemu sem celiti rano,
 Da življenje Mehmedu ne mine,
 Da dovedem živega cesarju.
 Trdno, majka, volku je življenje,
 Ni poginol Turek mi za rano.
 Zaplenili mi smo silno blaga,
 S plenom urno zapustili Bosno.
 Ko smo bili na deroči Kolpi,
 Poslovim se, razpustim družino,
 Da se vsakdo s plenom vrne k domu;
 Sam pa vklenem Mehmeda vezira,

Ž njim napotim se na daljnji Dunaj.
 Srečno prišel sem skoz tri dežele,
 Srečno prišel na cesarske dvore
 In dovedel živega vezira.
 Ko zagleda svetli cesar Turka,
 Turka gleda, mene poprašuje:
 'Kje ti rod je in odkod junak si,
 Ki dovajaš živega mi vruga?
 A tako mi moje svitle glave
 In na glavi mi cesarske krone,
 Ti izbiraj po cesarstvu mojem,
 Kar je srcu tvojemu najdraže;
 Kar izbereš, bodi ti na srečo!' —
 Jaz se klanjam, njemu odgovarjam:
 Svetli cesar, našim krajem solnce!
 Ti prostornim gospoduješ zemljam
 In po zemljah silno je bogastvo,
 Cvetna polja in gradovi beli,
 Moč pri tebi je in čast in slava;
 A je meni malo do bogastva,
 Malo tudi do časti in slave,
 Čuj, gospod, me, kaj mi je najdraže:
 Draga meni nad cesarstvo tvoje,
 Da, najdražja na vesoljnem svetu
 Mi je moja na ramenih glava:
 Draga mi je: jedno samo imam.
 Glavo svojo tužen sem zapadel
 S svojo krivdo in zlodejstvom hudim;
 Kaj te prosim, silni, svetli cesar:
 Ti podari meni mojo glavo,
 Da jo zdravo nosim na ramenih,
 Da svobodno hodim po cesarstvu. —
 Kadar čul je cesar mojo prošnjo,
 O imenu praša me in krivdi,
 Jaz pa čisto govorim resnico.
 Misli cesar, besedi mi resno:
 'Hodi v miru, Ključe iz Posavja!
 Kar sem rekel, nisem oporekel,
 Sveta mora biti mi beseda,
 Kar izbral si, bodi ti na srečo!
 Ali čuvaj krivde se mi z nova!
 Druga krivda hujša je od prve,
 Teže bode glavo ti odnesti.' —
 Ko cesarja, majka, sem razumel,
 Čutil sebe prostega sem krivde,
 Do zemljice lepo se poklonim,
 Zahvaljujem njega, a i Boga.
 Urno pustil sem prostorni Dunaj
 In prehodil urno tri dežele,
 Peval vedno in popival vince:
 Veseljači pač lahko se, majka,
 Ako varna je na plečih glava.
 Srečno vrnil sem se na Posavje
 K tebi, majka, k svojim belim dvorom.
 In zato ti pravim, mila majka,
 Ni se bati jeze od cesarja,
 Davno mi je krivda oproščena.

(Dalje prihodnjic.)

Ledena kneginja.

Spisal Svatopluk Čech. Prevel Fr. G.

Sedeli smo v kavarni. Govorilo se je jako živo o stvarih, ki vedno in povsodi rojé po glavi mlademu častništvu. Najprej o konju barona Lotarja, katerega (konja) primat med letošnjim konjištvom je bil šele po mnogih strastnih besedah pro in contra pripoznan. Za konjem bil je gledališki igralec Bronicki, čegar včerajšnji Otélo je bil na jeden glas proglašen za prekrasno, premišljeno igro, pred katero so kakor temne sence ginili vsi Otéli, kar smo jih doslej videli na različnih odrih evropskih. Ko smo mimogredé načrtali nekoliko pikantnih slik iz skromnega življenja slavnega igralca in ga zmagovito obranili razuzdanstva, katero mu je v možkokrasni obraz očital neki gologlavi stotnik, prešli smo popolnoma naravno na tečne ostrige Laha Mortonija in s teh na znamenite ženske prikazni letošnje sezone na ledu. Žal, zadeli smo s tem ob kočljivo struno v prsih našega don Juana, krasnega Vukotića, ki se je takoj pohvalil z nekolikimi novimi lovorji, natrganimi na bojišču ljubezni. Ravno nam je opisaval z zmagovitim svitom v očeh in s samoljubnim smehljanjem krog ust neskončne krasote svoje poslednje grofice, ko je rekel major Černý, pomolivši kazalec proti oknu, z ironičnim naglasom: »Ono-le tam pridobite za se in zaračunjena vam bode za deset grofic!«

Vsi smo pogledali skozi okno. Po jako zasneženem tlaku hitela je krasna ekvipaža. Dvoje dolgogrivih, prekrasnih belcev uspenjalo je bujni glavi. Postaven kočijaž v beli livreji s srebrnimi ošitki zadržaval ja je v teku. V vozu sedela je dama v sivi, zimski obleki, ki je bila na široko obrobljena z drago belo kožuhovino kakor s progami kosmatega snega. Kakor zrnati led lesketala se je zapona od dragega kamenja na njenih nedrih. Na plavih laseh prepenjala se je srebrna spona kakor migljajoča slana in demanten uhan zibal se je nad njenim ramenom kakor ledena, žareča se solza. Njen naravnost k nam obrnjeni obraz bil je dovršeno krasen, vender hladan in miren kakor mramor, in pogled jasnomodrih oči bil je mrzlo ravnodušen.

Ko je ekvipaža odhitela, obrnil se je govor naravno na zimsko krasotico. Poznali smo jo le po imenu ledene kneginje. Živa duša v mestu brezdvobeno ni vedela njenega rodbinskega imena. Saj je bila celo domovina njena zagrnena v neprodirno temo: nekteri so trdili, da je iz Rusije, nekteri iz Poljske, nekteri konečno iz Skandinavije. Da so se oči vseh pri tem razmotrivanju obračale na sever, pripisujem brez zadrege kroju više opisane snežnoledene obleke, v kateri se je zagonetna kneginja po zimi, po leti, na ulicah, v gledališču in na koncertih prikazovala. Ta nimb tajinstvenosti, ki je bil raztresen po celi njeni zvonanjesti, spojen s pravilno, dasi polarno hladno krasoto njenega obličja, obkrožil jo je skoro s čarobnim svitom, okolo katerega je roj uniformovanih in neuniformovanih komarjev željno letal ter si večkrat peroti osmodil. Pod tem soboljim snegom in srebrno slano na njenih nedrih bivalo je tudi ledeno srce, kljubujoče plamenim pogledom najkrasnejših mož, najslavnejših velikanov naših salonov. Modrejši možje, spoznavši brez-

nadejnost svojega kopernenja, iztrgali so se skoro iz čarobnega kroga njene ledene krasote. Nekateri upali in trpeli so brez uspeha dalje; dva utapljala sta se v tihi melanholiji in jeden, mislim, storil je z dobro merjenim strelom iz samokresa efekten konec svojemu sanjarstvu.

Zasmehujoče besede majorja Černega prikovale so k trijumfatorskemu vozu ledene kneginje novo žrtev. Krasni Vukotić vzdignil je odločno rokavico, katero mu je zagnal hudomušni major, ter prisegel na popolno svojo rast, da bode z zmagovalnim žarom svojega očesa otajal ledeno kneginjo. Na nesrečo postal sem jaz njegov poverjenik.

V kratkem trepetal je ubogi don Juan sam v mreži, katero je bil splel za tajinstveno kneginjo. Kar je iz samoljubja pričel, končalo se je z vidno ljubeznijo — poleg tega z breznadejno. Smilil se mi je dobri prijatelj. Sveži, baržunasti izraz njegovega lica izginil je vidno, čudne sence polagale so se krog gorečih oči, bolešno stiskanje ust in uzdihi bili so na dnevnem redu. Brezupno igrali so se prsti njegovi s tiho snežinko, katero je nosil na prsih kot znak svoje ljubezni. Mnogi plavi in črni glavici uzelo je to domišljanje Vukotičevo mnog krasen spomin.

Zaman je čakal na krajih, kjer je jezdila; zaman seznanil se je s portirjem njenega hotela; zaman je stal dan na dan v gledališču njeni loži nasproti ter jo lornjetoval že nesramno: ulovil ni nijednega ljubeznivega, celo ne zvedavega pogleda njenega krasnega, ledenega očesa. Nekdaj povéril mi je brez okolišev svoj popolni neuspeh ter me uprašal, ali naj voli smrt pod kolesi njene ekvipaže ali naj zmrzne na pragu njene sobe. Brezdvobeno se ni odločil za nobeno teh dveh vrst radi tega, ker sta obe jednako zapeljivi.

Sedeli smo zopet v kavarni ter prereševali barona Lotarja ž njegovim konjem, premišljeno igro in ljubezne spletke Bronickega, kateremu je sedaj gologlavi stotnik radi njegovega razuzdanstva prorokoval hiter tragišk konec, ostrige Laha Mortonija, najkrasnejše drsalke letošnje zime in konečno brezupno Vukotičevo ljubezen, katera je, žal, skoro postala javna tajnost in plošča zlo-miselnih dovtipov mej prijatelji. V tem prihitel je Vukotić, lupus in fabula, v kavarno.

Njegova zvonanjest bila je za čuda izpremenjena. Nadih bivše rudečice krasil je njegov obraz, oči so se živo svetile in nenavaden nemir javil se je na njegovem lepem obličju. Ne brineč se za posmešljive poglede ostale družine, prisedel je k meni in mi podal molčé zmečkan, popisan papir, izvleksi ga iz žepa.

Čital sem tele vrstice pisane, kakor je bilo videti, z žensko roko: »Mrzí mi na tem svetu. Sama sem, osamelka. Ob mojih nogah vela, nedišeča katica ljudskih radosti — ne pripognem se po njo. Tema, mrzla noč! Ti zvezdi pa, plameneči, prekrasni vlečeti me k sebi, si-jeti mi na pot v pogubo. Kljubovati ne morem! Nekaj večerov, zdi se mi, upirati se ti divni, krasni, veliki očesi v mojo ložo. Zaman branim se njijne sile. Kakor slab jesensk list tresem se od glave do nog v čarobnem nijj-

nem blesku. Vem, da mene zaničuje, da se druge žene radosté in jokajo v njegovem naročju, in vender, o Bog! ne odvrnem očesa od te ponosne, krasne postave ter si želim, da bi si le za trenotek odpočila in v pepel zgorela v gorečem objemu njegove ljubezni!

Preletevši z očesom te vrstice, pogledal sem uprašujé svojega prijatelja.

»Njeno pismo,« izgovoril je Vukotić s tresočim glasom.

»Kako? Ledene kneginje?« uzklilnikl sem strmeče.

»Uganil si!« odgovoril je trdo z zmagovitim pogledom. »Čuj, kako je prišlo meni v roko. Povedal sem ti že, da sem se zaupno poprijateljil s portirjem njenega hôtela. Za Boga, uporno, mrzlo človeče! Z navorjem naj bi mu usta odpiral. Vender ima na srečo jako zgovorno, ljubeznjivo šestnajstletno hčerko, svežo in lepo kakor pomladni cvet. Starec pogleduje pri kosilu jako pridno v bokal ter prespava v zadnji sobici po jedno urico tako trdo, da se okna tresejo. No, ta čas posejam s hčerko v prvi sobi in poizvedam od nje različne stvari o tajinstveni kneginji. Včasih ji streže. Včeraj pobral sem na tleh ta listek. Od krasne vratarice sem zvedel, da je iz sobe ledene kneginje, od koder ga je menda prinesla doli z drugimi nepotrebnimi papirji. — No, kaj praviš temu?«

Odgovoril nisem ne besede. Zagledal sem se v one neravne vrstice, svetéče se mi v čudni strasti, predstavljal si mramorni, ledeni obraz dame v krasnem vozu, obrnil se z očesom na nežni, popolni profil našega don Juana in zmajal z glavo.

Vukotić je prinašal dan na dan lepše novice. Vedel je že gotovo, da je kneginja po rodu Poljakinja. Kupil si je poljsko slovnico ter se začel vaditi v nosnikih in šumevcih.

Povabilo nekega prijatelja, da idem na kmete, ločilo me je na nekoliko radostnih dni od napredkov Vukotićevih v poljski slovnici in ljubezni.

Ko sem po svojem povratku hitel s kolodvora domov, presenetil me je nenavadni nemir po ulicah. Tolpe ljudstva gnetle so se po hodnikih in valile sredi ulice. Skoro sem spoznal uzrok. Veličasten pogreb bližal se mi je po široki cesti. Da bi se umaknil navalu, stopil sem v našo kavarno. Pri jednom oknu zapazil sem družbo znanih častnikov; mej njimi je bil Vukotić. »Čegav pogreb je to?« uprašal sem ga. »Moje prorokovanje se je izpolnilo,« odgovoril mi je namesto njega resno gologlavi stotnik. »Igralca Bronickega peljejo.«

Pogreb se je vil mimo okna. Krasna rakev pokrita z nebrojnimi vencí, krog plamen bakelj, za njo izbrano zastopništvo umetnikov in zavetnikov umetnosti ter neskončna vrsta voz, iz katerih so gledali krasni ženski obrazi.

Skeptiški major Černý ni mogel zamolčati opomnje: »Glej! žalost za umetnikom! Prevarljiva je, kakor one pene, s katerimi se jim je v očeh svetil. Za pogrebom mu gredo, kakor so hodili v gledišče. Morebiti žaluje kdo izmej njih za umetnikom — a za človekom?«

Kar me je zgrabil Vukotić krčevíto za roko. Major je umolknil. Oči nas vseh obstale so na vozu s čilimi belci. V njem sedela je dama v črni, žalni obleki, s katere popolno temoto je čudno kontrastoval snežnobeli obraz z izrazom globoke žalosti. Pod povešenimi, osvetljenimi trepalnicami se je nekaj zasvetilo. Nam se je zdelo, da je to kaplja otajanega ledu. Dama v vozu bila je ledena kneginja. Prvikrat videli smo jo brez soboljnega snega in srebrne slane z izrazom globokega čuta na obličju — a videli je nismo več. Dan potem odpotovala je iz mesta ter izginila za vedno z našega obzorja.



Glasbeni pogovori.

Nekoliko o tematu in njegovem izdelovanju.

Malodane vsak dan rodi v glasbenem svetu novih pesmi, katere životarijo nekoliko časa potem, ko se tiskajo; tu pa tam se tudi izvršujo, nato pa izginejo za vselej. Vender pa se tudi pripeti, da kako pesem usprejme ves narod in jo prepeva potem z novega rod za rod.

Oni, ki se ne bavijo z glasbo, ne morejo si razlagati take prikazni; glasbenik pa mora poznati uzroke temu; in če tudi se dogodi, da kritika krivo prorokuje v pojedinih slučajih, utegne razsodni umetnik sploh vender določiti, kako bodočnost bo imela ta pa ona skladba.

Nekaj znakov je takih, po katerih se da soditi že naprej kratko življenje glasbeni skladbi, in na obrat zopet takih, po katerih sodimo, da se skladba ohrani za daljše življenje. Te vrstice naj bodo slovenskim skladateljem v to, da bodo mogli laže paziti na taka znamenja.

Zakaj se razodeva Hajdrihovo »Jadransko morje« kot komad, ki nas zanima takoj pri prvih glasovih? Zato, ker ima začetek nov in svojstven, ki ne spominja na nič,

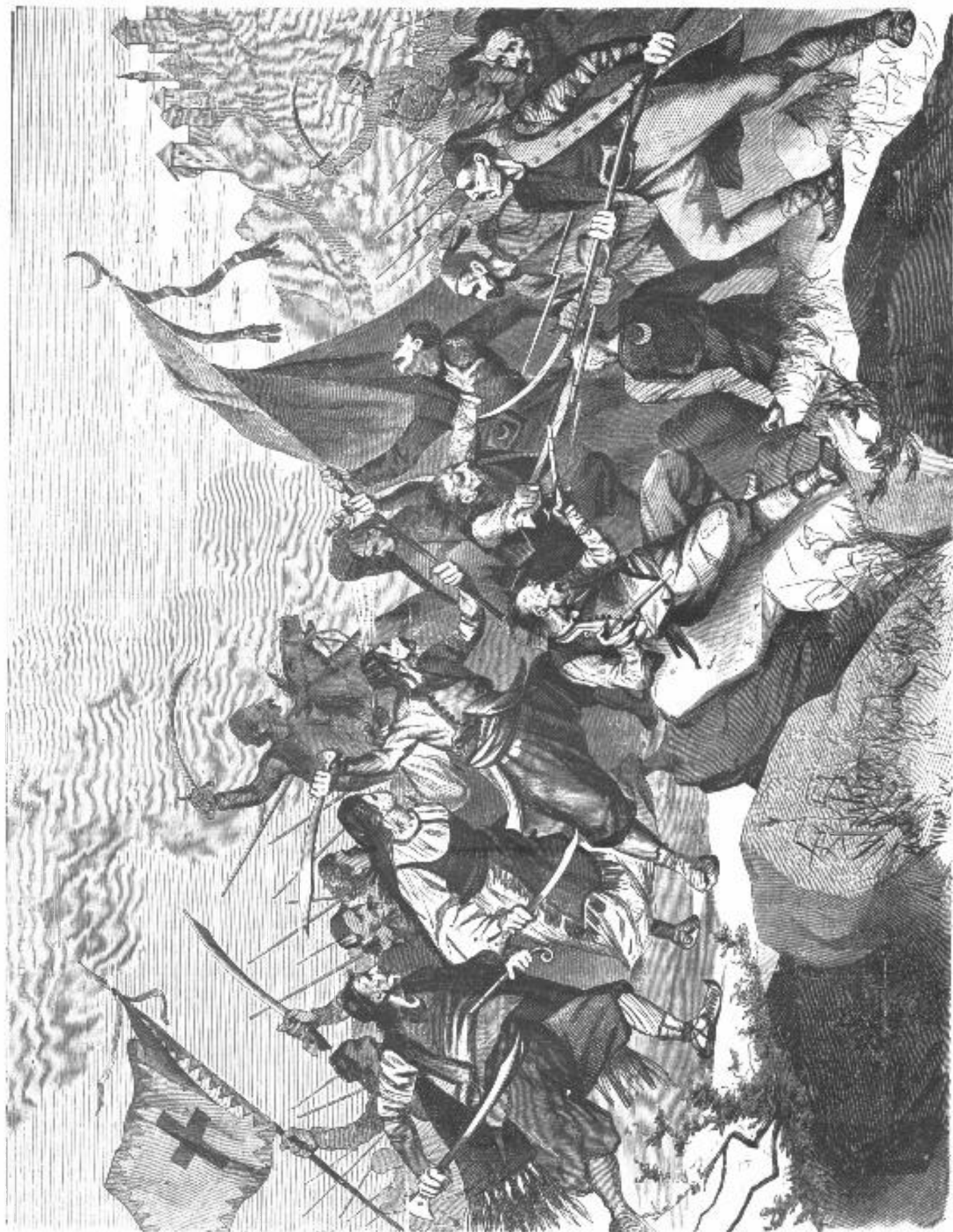
kar bi bili že slišali; ki torej pridobi poslušalca tako, da posluša z vso pozornostjo, kako se bo pesem nadaljevala. Zares, ko bi bila ta pesem lepo izdelana po obliki, ne pa tako pretrgana ter nadaljevana, kakor da bi bila iz raznoterih odlomkov, poštevati bi nam jo bilo med klasične skladbe.

Z druge strani pa je premnogo slovenskih pesmi, katere so sicer zložene brez napak, pa so druga drugi podobne takó, kakor da bi bile vse ne samo izdelane, ampak že od začetka iznajdene po jednom kopitu. Pri glasbi je tako, kakor pri pogovorih: jedrnata misel, izražena v izvorni obliki, je povod mnogoštevilnemu zasukavanju, zaključevanju ali sklepanju in združevanju, kar vse daje duhu poslušalčevemu obilo opravka. Kjer pa že sam temat ni mikaven, kakor n. pr. pogovor o lepem vremenu, vemo že naprej ono številce stavkov, kateri pridejo morebiti v pogovoru na vrsto, in pozabimo, ne da bi žalovali radi tega, ves pogovor, ki smo se ga udeleževali itak samo na pol ali malomarno. Svojstven (ka-

rakterističen) in cenljiv ali lep temat izumiti seveda ni v oblasti glasbenikovi; tega naučiti ga ne more nobena umetnost, ker to zmore jedino nadarjenost. Ali šola sposoblja umetnika, da izumljen temat popolni in dovrši, in da temat, ki je brez vrednosti, spozna kot tak ter da ga odstrani. Od nikogar torej ne moremo zahtevati, da

bi izumljeval lepe temate, pač od vsakega glasbenika, da zatre slabe napeve.

Pa tudi dobri temati ne padajo popolnoma dozoreli z neba; skladatelju je treba tudi take še posebe uglaševati. V Beethovnovih dnevnikih in zapisnikih se nahajajo stotera predelovanja, zasukavanja in preobraževanja



Bitva pri Podgorici.

jedne in iste glasbene misli, dokler ni ustrezala misel končno do cela namenom skladateljevim, kateri je šele tako obliko sprejel za podstavo umotvoru.

Skrben in izšolan skladatelj pričinja ravno radi tega svoje delo z glasbeno mislijo samo, predno jo razpleta nadalje. V glasbi so figure, katere v resnici nič ne izražajo, potem modulacije, ki so pri rokah vsakateremu glasbenemu ubiralcu, in naposled spremljatve, ki jih ponavlja vsaka lajna. Jednako zadoščuje pogostoma pa tudi premena jednega samega glasu, s katerim odstranimo trivijalnost iz kakega motiva, jeden sam akord, da modulacija prehvapi (preseneti), in je dovolj majhna ritmiška prememba, da je spremljevanje zanimljivo. Šele iz takega delovanja spoznavamo, ali je kak skladatelj nadarjen ali pa nezmožen; kajti nezmožen skladatelj spravi skup iz vsega truda samo prisiljeno, neprimerno krparijo, dočim ustvari nadarjen skladatelj godne in umetniške umotvore. S takim delom pa uzbuja skladatelj v sebi tudi ukus, ki postane njegov najzanimljivejši sodnik in kateri je treba torej zboljševati z vsakaterimi pomočki.

Ali ukus sam ob sebi ne sposoblja še, da bi ustvarjali lepe umotvore; zato je treba ukus še posebe šolati. Najboljši vir za izobraženje ukusa je z jedne strani proučavanje pravih in lepih narodnih pesmi, z druge strani pa pravo učenje takoimenovanih glasbenih klasikov. Prve dosežajo lepoto in svojstvenost z najpreprostejšimi pomočki in v najmanjši obliki; iz klasikov pa se je učiti, kako so oni ustvarjali iz jednega samega jedra velikanske in neminljive umotvore s pravo rabo glasbenih pomočkov.

Isto delo pa, katero je opravljati skladatelju pri svojih iznajbah ali izumbah, zvršujejo prav mikavno po celi narodi na svojih narodnih napevih. V obče si niso še povsod jasni, kakó nastajajo in se končno izobrazajo narodne melodije. Stvar je pa takale. Kak pojedin skladatelj iznajde melodijo ob kateri si bodi priliki. Melodija ugaja ljudem, kateri se ž njo seznanijo; ti jo potem razširjajo na razne strani. Ako je melodija prava, prikupi se takó tako, da jo poje naposled vsak otrok. Ko se melodija udomači že toliko, začenja jo narod predelavati za svoja usta; radi tega pa nastanejo razlike ali varijante in karakteristične premembe, katere kaže melodija v raznih krajih. Šele po teh izpremembah, ko narod melodijo pripravi v vsakem kraju po svojem specijalnem ukusu in svojstvenem glasbenem čutu, prehaja ona od roda do roda. In pri melodijah, katere niso zapisane, ne moremo vedeti, ali ni narod dotičnega kraja svojstveno prirejenih varijant v teku časa še nadalje izpremenil po duhu in ukusu poznejšnjih dôb. Tako smemo trditi po pravici, da je obdelovalo v teku časa jedno in isto melodijo na tisoč in tisoč ljudi, četudi jo je izumil jeden sam skladatelj.

Če po takem gledamo ali primerjamo, po čem se razlikujejo take varijante, vidimo, da je ritem poostren

ali pomehčan, da so zdaljšane ali skrajšane kake sekirice, da so izpuščeni ali prideti pojedini glasovi ali pa olepšave, da so včasih preložene po cele melodije iz dura na mol ali pa narobe, končno da se izpreminjajo tudi takti in po nekoliko tudi predavanje (n. pr. otožno ali živahno). Take so torej izpremembe, katere delujejo kak krat na karakteristiko melodije ali jo celó izpremené. Gledé na to utegnejo biti v pojasnilo razrečja jednega in istega jezika; kajti tudi razrečja dobivajo svojstveno obliko po istih sredstvih, kakor glasbene varijante. Besede dobivajo drug značaj v krajih, kjer se odmetajo samoglasniki in se kopičijo tihniki, in zopet drug, kjer se godi nasprotno; ravno tako daje jeziku drug značaj premikanje naglasa ali mehčanje tihnikov in zavlačevanje raznih samoglasnikov itd. Vidi se, da deluje narod jednako v jeziku, kakor v glasbi.

Kar dela po tem pojasnilu ves narod in sicer brez znanja glasbenih pravil, dà celó brez zavesti, to isto je zvrševati umetniku na svojih glasbenih mislih in domislekih. Za to potrebo koristijo mu omenjene varijante narodnih napevov, ker mu je raziskavati, kakošne izpremembe utiskajo varijantam različen obraz.

Kuhačeva zbirka ima že radi tega neprecenljivo vrednost za glasbenika, kateremu je neusahljiv vir za take studije v tem, da mu ponuja k napevom obilo varijant, in sicer še z naznanilom krajev, kjer se pojejo.

Tako praktično učenje v zvezi s teoretičnimi nauki razvije nadarjenca v toliki meri, da gospoduje potem glasbenim izrazilom. Ko si prisvoji te pomočke, okrepi si ž njimi ukus toliko, da jih tudi porablja pravilno. Taka podstava pa ga končno sposoblja tudi za večje umotvore.

Nikakor pa ni pozabiti, da so se v narodu ohranile samo take melodije, ki kažejo svojstvene znake, torej takošne, kakeršne ljudje lahko razločujejo od drugih in si jih torej tudi lahko zapomnijo. Po vsem tem ostajajo jedino karakteristične melodije. Če pa pomislimo, na koliko melodij navadne glasbe pride po jedna sama izvorna, razumemo ob jednom, koliko tisoč in tisoč melodij se rodi in zopet izgubi brez sledu, tako da se jih v kratkem nihče več ne spominja.

Zatorej pa je skladatelju pesmi naloga, da se ne loti dela za sleherni pevni domislek, ampak da svoje napeve pili od raznih strani, torej z ozirom na skladnost, blagoglasje, izraz, izvornost in z ozirom na soglasje s tekstom. Če zvrši tako delo pravi nadarjenec, sprejme njegovo melodijo ves narod; melodija postane narodna v plemenitem pomenu besede, in s tem ji je dano in zagotovljeno pravo življenje. Tako delovanje pa je tudi najmočnejši jez proti temu, da ne preplavijo nesposobniki glasbenega polja, in jedina pot, da napreduje in se razvija prava in izvorna umetnost.

Lucila Podgornikova.

Celjski dvor na Dunaju.

Branje v »Slovenskem klubu dunajskem«.

Kdor le sedanji Beč pozna, bode se čudil slišati o Celjskem dvoru, ki bi stal v notranjem mestu, a ga še ne pozna. A kdor se je le količkaj pobrinil za zgodovino Dunaja, našel je Celjski dvor omenjen v popisih cesarskega prestolnega grada samega, da je namreč stal na prostoru sedanjega Amalijinega dvora; in to je tudi vse! Celjski grofi so bili mogočni gospodje, ki so se popeli iz prostih Favinskih plemenitašev do najvišjih vrhuncev svetne oblasti. Pouzdignjeni 16. aprila 1341. leta — z listino cesarja Ludovika IV. Bavarskega — v grofovski stan: v »Celjske grofe«, imenovali so se od leta 1420. naprej, to je po smrti slednjega Ortenburžana, ki je umrl 29. marca t. l. »grofi celjski, ortenburški in v Zagorju ter bani slovenski«. Bili so namreč bani hrvaški in slavonski, koje dežele so se v tisti dobi zvale slovenske dežele! Do seh dob podložni deželnim glavarjem habsburškim, pouzdigne cesar Sigmund svojega svaka in netjaka — starega grofa Miroslava II. in njegovega sina Ulrika II. — 30. novembra 1436. leta v kneze (poknežene grofe) nemškega cesarstva z vsemi posestvi njihovimi. Ali že 9. novembra 1456. leta umori Sibanjanin (Vladislav Hunjadi) v Belem Gradu zadnjega Celjana! Kratka, stopetnajstletna, a slavna doba! Žal, da je ta silni mogočni rod tako hitro končal! Bil je na najlepši poti zediniti slovenske kraje s Hrvaško, Slavonijo, itd. v jedno oblast! Celjska posestva so se razprostirala po Štajarskem, Koroškem, Kranjskem, Avstrijskem, po slovenskih deželah (= Slavoniji s Hrvaško!) in južnem Ogrskem. V rodu ne le s prvimi rodbinami domačih dežel, ampak z vladajočimi cesarskimi Luksemburžani in Habsburžani, z vladarji Srbije in Bosne, imenoval je, kakor znano, bosenski kralj Tvrtko II. svojega »netjaka« grofa celjskega v oporoki v Bobovcu 2. septembra 1427. leta za eventualnega dediča Bosne! Koliko gradov, trgov in mest so imeli, ne vé jim več nikdo broja! Po Orožnu (Celjska Kronika str. 90—92), da namesto imen le s številkami kažem: na Štajarskem 38, Koroškem 19, Kranjskem 27, Hrvaškem 20, Avstrijskem 6, njemu neznanih 15; v zastavi, navadno za izposojene peneze, 16! Ali to ni vse! Ker prvi vir za to, pristna »Celjska Kronika« — ne Orožnova, ki je sestavljena po raznih spisih! — izrecno pravi, da jih le toliko imenuje, kolikor je bilo pisavcu znanih, a da mnogih ne more imenovati! Vsa posestva po naših krajih, ali kakor so se takrat blagovolili izraziti »po nemških deželah«, dobil je nemški cesar Habsburžan Miroslav III (IV.) v last, zato tudi o ti priliki ne zvemo njih imen! Nejasnega je še mnogo v celjski zgodovini, grdili in krivicili so celjske grofe sodobni pisatelji, med njimi visoke glave p. Aeneas Sylvius kot papež Pius II. Po arhivih bo še treba snovi nabirati, sestaviti po listinah regeste celjskih grofov, pred ko bo mogoče nepristranski zgodovino spisati celjskih mogočnikov. Krones je nabral in porabil 236 listin za savinjsko ali saneško dobo tega roda; drugi, dasi krajši del, utegne biti izdatnejši. Kako obširna pa bi bila vsestranska zgodovina tega roda, priča nam najbolje Krones rekoč: »Bavil sem se čez desetletje z izvorniki zgodovinskimi za Sanek-

Celjane ter se uveril, da bi vsestranska zgodovina, posebno zadnje dobe, zadnjega stoletja, bila obširno delo, ki bi obsegalo znatni del zgodovine Avstrije, Češkega, Ogrskega in južnega Podunavja.«

Pred leti sem že stikal po spomenikih o Celjskem dvoru na Dunaju, vendar zastonj; zadnji čas sem bil srečnejši, ali kar sem našel, ubogo je malo! Ni sicer upati po bogatih tiskanih virih dunajskih kaj izdatnejšega o tem dvoru zvedeti, dokler nam morda arhivi novih snovi ne podajo, vendar tudi drobtinčice utegnejo dobro dojeti. Nas, ki živimo na Dunaju, taki spomini sevé posebno zanimajo!

Vladarji avstrijski, takrat Babenberški, pozidali so si prvo stanje, svoj »dvor« (latinski »vila«, nemški »Hof«) zunaj mestnega obzidja tam, kjer zdaj stoji palača vojne ministerstva. Trg pred njo se še sedaj zove »na dvoru« (»am Hof«), ali ko se je mesto razširilo in radi varnosti tudi vladarjev dvor s svojim zidovjem objelo, postalo je mogočnikom tamo pretesno, in pozidali so si spet zunaj obzidja novi grad, ki le nekoliko izpremenjen s svojimi temeljnimi zidi še dandanes stoji ter je presvetli cesarski rodovini z drugimi prizidanimi palačami vred za prestolni grad. Zidal je grad najbrže predzadnji Babenberžan Leopold VI. Slavni pred letom 1221., ker tega leta je za svojo družino in služnike, ki so se tamo okolo nastanili, sezidal in ustanovil cerkev in dvorsko župnijo sv. Mihala. Za celjskih grofov pa je že tudi ta novi grad oklepalo mestno zidovje, ki je na južnozpadni strani tik gradú zakrivalo celo prvo nadstropje. Na vse tri druge strani je obkroževal 3½ sežnja globok in tako širok prekop vladarski grad, ki je do cesar Ferdinandove dobe, do začetka 16. stoletja imel dve nadstropji in ob oglih 4 močne stolpe, zid 10 čevljev debel.

Kdor danes stopa iz Frančevega dvora (v cesarskem gradu) skozi švicarski dvor do konca dvorske cerkvice, prekorka ravno dolžino tega staroslavnega grada prve dobe, ker, kakor je še na Frančevi strani prekop videti, začeljal se je koncem omenjene cerkvice. Isto tako je bil koncem stolpa, ki se še tik državne palače (Reichs-Kanzlei-Palais) v zidu da razločiti, proti notranjemu mestu prekop enakih razmer. Grajska oboja vrata, sedanja švicarska in poleg dvorske cerkvice, zapirali in odpirali so z visečima mostoma (nemški sletar = Schlagthor) vsak večer in jutro. Naravnoč švicarskim vratom nasproti na severozapadno stran stoji koncem Frančevega trga sedanji Amalijin dvor, ki konča na to stran cesarski grad. Tu je stal nekdanji Celjski dvor, ki ni le popolnoma obsegal celega prostora Amalijinega dvora — štirivoglata palača z dvorom v sredini, ampak še objemal dober komad Frančevega trga. Tega ne vemo le iz popisov, ampak vidimo s svojimi očmi na najstarejših načrtih Dunaja. Tako na dobrem Wolmuthovem (Grundriss von Wien) iz l. 1547., ko je bil dvor že cesarska orožnica, kar nadpis »Rö. kha. M. Zeughaus« kaže in v dvoru narisani topovi, čebri s smodnikom in v kupe zložene topove krogelje. Če je ta Wolmuth, cesarski kamnosek, pogodil svoj načrt in poslopja v pravem geometričnem razmerju, potem bi bil Celjski dvor več sveta

obsegal, kakor nasprotni cesarski dvor. Oblike bi bile v temelju blizu jednake s sedanjim Amalijinim, le čelna stran proti cesarskemu gradu ni kazala preme črte, ampak topi ogel od vrat (ki so bile v sredini!) na levi strani, če zidino gledamo od cesarskega grada. Tudi v dvoru nahajamo troje poprečnih poslopij in jedno v kotu, ki se ob straneh držijo glavnega poslopja, katero ima, kakor sedanji Amalijin dvor, še druga vrata na »Ballhaus«-trg. Razven omenjenih dveh uhodov je celi neredni peterovogelnik, ako manjše ogle v nemar pustimo, okolo in okolo obzidan. Ali je to vsaj v temeljnem zidovju vse bilo že tako za Celjanov, ne daje se do dobrega spričati, ker ga starejšega zanesljivega načrta ni, in med tem je Celjski dvor pogorel! Leta 1525. je 18. dne julija po noči med 11. in 12. uro začelo v Celjskem dvoru goreti in požar je tako ljuto razsajal, da je pogorelo 434 hiš, cerkev sv. Mihala, samostani: sv. Jakoba (sedanji »Jakoberhof«), sv. Remuša pri nebeških vratih (v ulici »Himmelfort«, na oglu, kjer se začinja »Rauhenstengasse«) in sv. Klare (malo dalje v mestu od sedanje opere). Dalje so pogoreli izven mesta vsi hrami ob glavni cesti v okraju »Kostanjevica« (kakor mi Slovenci za »Landstrasse« pravimo!) do cerkvice sv. Nikolaja, ki je stala nekdanj sredi Rokovega trga. Tudi ljudi je zgorelo! Vladovalci so Celjski dvor popravili za orožnico, kakor pred; koliko so staro obliko njegovo izpremenili, to se ne da dognati. Zvali so obnovljeno zidino vedno Celjski dvor. Za njo imamo iz leta 1547. profilno sliko. Črez mestni zid vidimo na Hirschvogelovem načrtu (Langansicht, izdal Comesina) dolgo streho z dvema mogočnima oknomoma na nji, ob straneh, kakor s stopnicami obzidani. Po visokosti mestnega zida dalo bi se na jedno nadstropje soditi, ali vsaj nenavadno visoko zidovje. To se menda utegne dognati po Wirrichovi knjigi o svatbi nadvojvode Karola z Marijo vojvodinjo Bavarsko iz leta 1571. (H. Wirrich: Beschreibung des Beylagr oder Hochzeit, so da gehalten ist worden durch Carolus, Erz. v. Oesterreich & Maria, Herz. v. Baiern. Wien 1571.), ali knjiga je zelo redka, in skoro nobeden izvod ni popoln; jeden ima več, drugi menje in različnih slik. Tako ima c. k. vseučiliška knjižnica dva izvoda, oba nekoliko različna, in skupaj itak nepopolna, kajti zaželjene slike, na kateri se vidi kos Celjskega dvora, nima nobena, jedini avstrijski muzej ima bojda izvod s tako podobo, kojega pa še do zdaj nisem dobil v roke. Po rečenem vidimo, da o pristnem Celjskem dvoru, kakor je bil pred požarom l. 1525., ničesar nimamo, ni načrta ni slike, in kar imamo, kaže ga v poznejšnji podobi, ki v temeljnih zidovjih, če se ne motimo, ni različen od prejšnjega.

Kdaj in kako so pa dobili ta dvor celjski grofi?

Prvi celjski grof Miroslav I. kupil je še tistega leta dne 15. avgusta, ko je postal grof celjski, od Chunrata, župnika v Riegersburgu na Štajarskem, sina nekega pisarja dunajskega, njegov hram blizu stare župnije sv. Mihala za 69 funtov bečkih penozov (Pfund Wiener Pfennige), in sicer z dovoljenjem deželne gosposke, tukaj Chunrata Eczestorferja, cerkovnika pri sv. Mihalu na Dunaju (tako listina od 15. avgusta 1341.) V drugi listini od 23. junija 1353 priča Konrad der Kammerer, cerkovnik pri sv. Mihalu, da so zbrisane grajske pravice na hramu grofa celjskega. Še jedna tretja listina od 24. maja 1356. l. (vse tri se nahajajo v izvorniku v državnem arhivu na Dunaju in v kopijah v deželnem arhivu štajarskem v Gradcu!) poroča nam, da je ta dan celjski grof že drugo hišo kupil na Dunaju »in der Schaufellucken« (v sedanji »Schauffergasse«) od grofa Pfanberskega za 400 funtov bečkih penozov (Pfund W. Pfennige). Ker je imenovana ulica za sedanjim Amalijinim dvorom, dognano je s tem, da je ta druga hiša stala na prostoru Celjskega dvora; pitanje je le, kako je s prvo hišo? Vse kaže, da je tudi prva hiša stala na zemlji poznejšnjega Celjskega dvora, ker prvič ni daleč od cerkve sv. Mihala, drugič nikjer ne zvemo, da bi razven dvora imeli Celjani še kako drugo hišo na Dunaju, in tretjič mogli sta še le dve taki posestvi dati dovolj prostora za takozvani dvor, ker se navadna hiša na Dunaju ne imenuje nikdar tako. Po takem je soditi, da so to obilno poslopje sezidali šele celjski grofi za svoj imeniten dvor znova, ali vsaj močno razširili in predelali. Vesti nimamo o tem nobene! Imenitnejši pa je ta dvor zato, ker ga celjski grofi niso nikdar v najem dali, ampak, kadar so utegnoli, stanovali sami v njem! Kdaj, kako dolgo in kateri celjskih grofov so stanovali tam, kaj se je imenitnega v tem poslopju njihovem godilo in odločevalo, prepuščam natančnim zgodovinarjem celjskih mogočnikov. Cesarska rodbina dobila je l. 1458. Celjski dvor v last, ko je cesar 10. januarja Martina Trauensteinerja iz Bečkega Novega Mesta na Dunaj poslal, da ga zanj preuzame. Po požaru je Celjski dvor stal do konca 16. stoletja, in nekako okolo 1600 podrl ga je cesar Rudolf ter na njegovem mestu sezidal sedanji Amalijin dvor, ki je že tistokrat bil današnjemu jako podoben, dasi za jedno nadstropje nižji. Cesarska galerija v Belvederu hrani Hoogstraetenovo sliko »Amalienhofa« iz leta 1652. Lind jo je popisal, primerjaje z dandanašnjim dvorom, ter pridejal posneto podobo (Berichte d. Wiener Alterthums-Verein 1870. Bd. XI.). Po cesarju Rudolfu so sprva zvali to palačo Rudolfov grad (Rudolfsburg), tudi novi grad (arx nova), ali od cesarice Amaliije, udove cesarja Jožefa I., ki je najdalje v njem stanovala, imenujo ga Amalijin dvor. Dr. Fr. Simonič.



Pogled po slovanskem svetu.

Slovenske dežele.

Ponemčevanje lepih krajevnih imen slovenskih hudo de človeku. Tem huje to de, ako ti kraji leže v srcu slovenske zemlje in ako jih ponemčujejo rojaki stare korenine. Govoriti o takih rečeh je potrebno, a i teško,

ker je radi tega preveč — zamere pri nas. A molčati tudi ne smemo, ko vidimo, da nam ponemčevanje le škoduje in nam razjeda vse ude. »Zgodnja Danica« je prinesla iz Bocna dopis, v katerem se cerkev sv. Herma-

gora v Grobljah pri Mengšu dvanajstkrat zaporedoma imenuje v »Ebensfeldu«. Nemški birokrati so nam hoteli prestrojiti naše Groblje v Ebensfeld, a ljudstvo vendar nič ne ve, kaj je to »Ebensfeld«. Še teže nego o Ebensfeldu je pa govoriti o »Ebensfeldčanih« (res grozno ime!) kot posebnih čestilcih sv. Notburge, ker v Grobljah stoji le lična cerkvena in poleg nje malo obljuden gradič, sicer pa ni v Grobljah nobene hiše. Cerkevni sosede so zovejo Jaršani in Rodičani (ker vasi Groblje ni).

Tudi ni daleč od Ljubljane Podgorica. Ondotni ljudje sicer pravijo, da so doma iz Podgarce, vendar pisati ne smemo, kakor »Zgodnja Danica«: iz Podgaric, nego: iz Podgorice. Mnogozasluzni g. Luka Jeran se je rodil v Javorjah (nemški Afriach), in čemu piše Afriach, a ne Javorje, tega ne moremo odobravati. Zatorej ne kvarimo si sami svojih lepih imen slovenskih, nego bodimo i v tem pogledu strožji sami s seboj; vsaj branimo se tujstva, kjer se moremo. Kakor rečeno, zelo neprijetno nam je opozarjati zaslužne rojake na take napake, ali mi to moramo, ker je to naša dolžnost.

»Slavija«, literarno in govorniško društvo v Pragi. — Kar se je porodila zlata ideja slovanske uzajemnosti, vidimo v kulturni zgodovini Slovanov več društev, katerim je zadača, širiti in oznanjati to idejo. Jedno najznamenitejših takih društev v slovanskem svetu je brez dvojbe »Slavija« v Pragi. »Slavijo« so osnovali l. 1869. dijaki v Pragi v namen, da bi se to društvo bavilo s slavistiko v širjem pomenu besede. In res, društvo dosega svoj namen sijajno: ono širi znanje slovanskega sveta in neguje pravo uzajemnost slovansko. »Slavija« prireja javna predavanja, izdaje almanaha, izdala je o svojem trošku azbuko, v njej se uče udje raznim slovanskim jezikom, prireja »Slovanske večere«, na katerih se seznanja češko občinstvo z glasbenimi pojavi slovanskimi; »Slavija« zbira narodno blago, a poleg inih krasnih idej porodila se je tudi v »Slaviji« ideja o izdavanju slovanske revije, o »Slovanskem Sborniku«, ki že zdaj izhaja VI. leto v Pragi in kateremu je urednik znani češki pisatelj Edvard Jelinek. Torej »Slavija« je zdaj že v XVIII. tečaju, in vendar je neki dnevnik ljubljanski (»Slovenec«) pisal te dni: »da so v Pragi ustanovili pred dobrim letom naučeni Slovenci literarno in govorniško društvo »Slavijo«. Bodimo vestnejši občinstvu nasproti in ne podajajmo mu neresničnih vesti. S tem popravljamo dotično napačno vest, odzivajoč se tako naši pisateljski dolžnosti.

»Glasbena Matica« v Ljubljani. — Iz statističnega izkaza, kateri je izdala »Glasbena Matica« o svoji glasbeni šoli za čas od 1. oktobra 1886 do konca marca 1887, razvidno je, kako vrlo napreduje ta za nas Slovence važni zavod. Iz izvestja podajamo čitateljem naslednje podatke:

- | | |
|---|-------------|
| 1. V igri na klavirju poučevalo se je | 96 učencev. |
| 2. V igri na goslih | 31 » |
| 3. V samopetju | 20 » |
| 4. V zbornem petju | 75 » |
| 5. V teoriji | 115 » |
| 6. V splošnem petju | 83 » |

Poučnih ur bilo je skupaj 1043, izvestno lepo število, katero jasno kaže, kako se širi zanimanje za to šolo mej slovanskim ljudstvom.

Predstava Kristovega trpljenja — in to prva slovenska — bila je na Gozdanju na cvetno nedeljo ob dveh popoldne. Prostor, na katerem se je vršila predstava, bil je neki skedenj na Koreninah; gumno je bilo oder, občinstvo pa je stalo pod milim nebom. Jako je značajno, da je načelnik družbi kmet Filip Tepan, po domače Jörgl v Trežčah. Silv. Tepan, po domače Kurnik, predstavljal je Krista, Marija Tepan Marijo, Jak. Lepušič Pilata, Jurij Lepušič pa Judeža. Govoril in poje se vse po slovenski. Posebno Krist je dobro izvel svojo ulogo. Kadar peljejo Krista h križanju, krene vsa procesija proti bližnjemu klancu, kjer so postavljeni trije križi. Ko Krist s križa glasno zakliče: »Dopolnjeno je«,

začno pokati možnarji oznanjuje svetu, da je Krist s svojo smrtjo odrešil svet. Te prve predstave, izvešča »Mir«, udeležilo se je veliko stotin ljudi, ne samo iz sosednih, ampak i iz daljnjih krajev. Tudi deželni predsednik iz Celovca bil je navzočen pri predstavi. Dobiček je namenjen cerkvi in šoli.

Bučelnjak in njiva na pokopališču! — Neki dopisnik »Mira« dospel je po svojih opravilih v Železno Kaplo ter nam pripoveduje, da je obiskal tamkajšnje pokopališče. Na pokopališču je videl lepe nagrobne kamene, a v nekem kraju je videl na pokopališču — bučelnjak in zelnik.

Odbor »Maticе Slovenske« za XXIII. društveno dobo. Predsednik: Jos. Marn; njegova namestnika: Fr. Levec in P. Grasselli; blagajnik: Iv. Vilhar; pregledovalec društvenih računov in zastopnik v glavnem odboru »Narodnega Doma«: L. Robič; ključarja: A. Praprotnik in F. Stegnar; overovitelja (a ne: poverovatelja) zapisnikov: A. Kržič in Iv. Šubič; pravdni zastopnik: dr. Iv. Tavčar. Gospodarski odsek: dr. H. Dolenc, P. Grasselli, dr. A. Jarc, L. Robič in Iv. Vilhar. Književni odsek: A. Kržič, Fr. Levec, M. Pleteršnik, dr. L. Požar, A. Raič, Iv. Šubič, Iv. Tomšič, A. Zupančič in V. Zupančič. Društveni zastopniki v Kopitarjevem odseku: Fr. Levec, A. Praprotnik in dr. J. Zupanec. Društveni zastopniki v odseku za Vodnikov spomenik: A. Praprotnik, J. Šuman in dr. J. Zupanec.

* KNJIŽEVNOST. *

»Poezije«. Zložil Josip Pagliaruzzi-Krilan. — I. — V Gorici. Založil Anton Klodič-Sabladoski. 1887. M. 8^o, str. 144. Zvezek stoji 1 gld., v platnice vezan pa 1 gld. 50 kr.

Nad dve leti je že minolo, kar je zatisnil oči v solnčni Gorici pesnik, o kojem nam je danes govoriti; kar je prenehalo biti rahlo srce Josipa Pagliaruzzija-Krilana, čegar podobo in životopis je prinesel »Slovan« o svojem času. (1885, šte. 7.) Založili niso 1. marca leta 1885. ob ranem grobu Krilanovem samo njega svojci, žalovala je tedaj vsa Slovenija dobro znajoč, kaj je položila s Pagliaruzzijem pod zeleno rušo. Hvaležen spomin hranijo mlademu pesniku srca vseh rojakov, najlepši spomenik pa si je postavil sam s svojimi deli, kojih prvi zvezek leži v Krilanovi poeziji pristojni obliki pred nami.

Pod laškim njegovim imenom se je skrivala najblažja slovenska duša, polna ljubezni za trpečega brata in ubogi svoj narod, — za slovenski naziv pa se je »zagrinjalo široko srce, v katerem je plala prava, čista poezija« (Strekelj: Ljub. Zvon. V. 228.) — te besede usiljujejo se nam nehoté, beročim Krilanove pesmi. Ta resničnost, ta mila otožnost, ki veje iz njih, oprijema se tako rahlo tvoje duše, sega ti tako globoko v srce, da prečitavši jo še jedenkrat uzameš v roko knjižico ter čitaš in čitaš...

Z rosним okom poslavlja se pesnik od rojstne vasi, od širnega polja, zelenih hribov in glasnih vód, katerim se je udalo v čisti ljubezni njegovo srce, ko se je še kot otrok brez skrbi

. vesel igral,
In letal in skakal okrog.

In ta ljubezen ni mu usahnila v »vrtincu sveta«, kajti daleč od doma presedajo planincu »krasne ravnine in »vrti« dolinski, da tožno zdihuje:

Gori, gori na planine
Misel vsaka mi leti,
Gori mi iz te doline
Duša moja hrepeni.

A zaman so vse njegove želje in to polni mu srce s togo, da nima niti v trdi noči miru. S trpečim srcem posluša, kako »vihra čez polje vrši« ter jo prosi, da bi

mu izmila gorjé ter srce ohladila. — Ogiblje se družbe in hodi

.....doli,
Kjer grob pri grobu mi stoji,
Kjer mir okoli in okoli,
Kjer trudni človek sladko spi.

Ondi na predragi gomili lajša si silo gorja in miri burno srce. —

Rad bi bil vesel, da ne bi gledal povsodi le gorjá, skrbi in težav; rad bi, kakor »prejšnje čase«, zahajal v prijateljsko družbo ter se ondi radoval mladostnemu življenju, a v »črni otožnosti« uprašuje vabečih ga prijatelj:

Kako vesel bi bil, ko vi,
Kako bi živel z vami,
Ko srce žalost mi polni
Po moji dragi mami?

Sam živi v tihi samoti, kajti izkusil je do polna hudobni svet. Svojih bolesti ne toži nikomur, saj

Kaj meni svet se za gorje,
Ki srce bratu napolnjuje?

temveč skrivaj lajša si solzeč bolečine.

Doma, v tihem gorskem kotu, prebiva in sladki spomini izza mladih let objemajo mu dušo ter polnijo srcé se tiho srečo. In vendar se je na to srce udrla tolika nesreča, da se je bal, da mu je bode strla njena sila. A prebilo je ta udar, zato se nadeja, da bode z božjo pomočjo nosilo tudi hudo gorje. Enak drevesu, razprostršemu svoje korenine po skalovju, v koje se bučec zaganjajo valovi, hoče stati v življenja divji sili — močan, srčan in neuklonen.

Kolikokrat si že čital enake uzdihe; kolikrat si bil morebiti v enakih položajih, kakor pesnik — a je li ti je tedaj tudi vse gorje tako pretreslo srce in prešinilo dušo kakor beročemu Krilanove pesmi? — Dvojim. Ti tihi uzdihljaji so pač otožni odmevi pesnikovega srca ter dičijo in bodo dičili slovensko liriko, katero nam hoté v zadnjem času nekovi književniki kar siloma zatreti. . .

Če kdo, in sicer pravično, trdi, da so na prve Krilanove pesmi uplivali drugi priznani slovenski pesniki, ne more se to reči o njega baladah in romancah, kojih je več natisnenih v naši knjižici. Nekaj iz njih bilo je že objavljenih o svojem času, in o teh pisal je dr. K. Štrekelj (Lj. Zvon I. c.): »Njegovi umotvori te vrste so priprosti, pregledni, dejanje jim je jasno in se mirno razvija; junaki njegovi so bolj določeni nego določujoči, bolj odvisni od drugih nego drugi od njih. Načrtani so še precéj plastično. Posebno spreten je pesnik v pojetičnem pripovedovanju. Oblika jim je dovršena, tek misli jasen, ritem in dikcija sta tu pa tam popolnoma narodna, kar spričuje, da se je naš pesnik znal dobro uživati v narodne pesmi.«

Kar se tu besedi o znanih baladah in romancah, isto trdi se tudi lahko o onih, ki so nam z imenovano knjigo prišle prvič pred oči. Zdravi realizem, ki se nam kaže v vsakem umotvoru te vrste, jasno izražene misli in na drobno določene situacije pojedinih junakov, poleg tega pa lep in pesnišk jezik ter blagglasna mera so bistvene lastnosti slednje Krilanove balade in romance. Kako se je pesnik učil iz narodnega pesništva, vidi se iz vsakega umotvora, sosebno pa iz romanec »Narasli potok«, »Zakaj je bil raztresen«, idr. A ne samo slovenskih narodnih pesmi ni proučil Krilan, tudi drugo, v prvi vrsti južno-slovansko narodno pesništvo je uplivalo mnogo nanj, o čemer nam najjasneje govori epska pesen: »Smrt Indža Vojvode«.

Govoriti bi se dalo marsikaj o Pagliaruzzijevih poezijah, a prostor za to nam je pretesno odmerjen. Sicer pa, čemu govoriti, ko najlepše in najjasneje govore o sebi pesmi same?

Priporočamo torej lepo natisneno in ukusno okrašeno knjižico z mirno vestjo kar najtopleje cenjenim čitateljem, zagotavljajoč jih, da bodo zadovoljni z izrednim užitkom, koji bodo imeli beroč Krilanove poezije v sedanjem tako malo pojetičnem času.

Fr. G.

»Zabavišče slovenskim otrokom. Spisal Anton Funtek. V Ljubljani. Izdala in založila »Národna šola«. 1887.« Natisnila Klein in Kovač v Ljubljani. Cena 25 nov., s poštino vred 30 nov. —

Mladinska književnost, posebno pesniška, bila je pri nas Slovincih do zadnjih let še kolikor toliko neizorano polje. Sicer deluje pohvalno v tej stroki že dokaj časa g. I. Tomšič s svojim »Vrtcem«, a to je bilo, da govorimo odkrito, doslej tudi malone vse. Stoprav lansko leto jeli so se gibati možje, katerim je izročena uzgoja naše dece, in plod temu gibanju je tudi Funtkovo »Zabavišče«.

Knjižica deli vsebino svojo na najmanj devet delov, in sicer: I. Jutranje in uvodne pesmi. II. Koračne pesmi. III. Igre s hojo, skačkanjem, tekanjem in skakanjem. IV. Igre v krogu. V. Nazorne igre. VI. Igre s prsti in rokami. VII. Igre z žogo. VIII. Igre s kroglo. IX. Pesem za stavljenje. X. Sklepne pesmi. XI. Raznotere pesmi.

Pesemce so z večine izvorne in smemo trditi, da nismo čitali po obliki in vsebini tako uglajenih in izbranih otroških pesmi, odkar nam je potihnil sè svojimi »Otročjimi igrami v pesencah« (Vrtec, 1880) pesnik M—l, o katerem je že Stritar svoje dni (Zvon 1880, 17.) izrekel pohvalno sodbo. G. Anton Funtek uglobil se je z vso dušo svojo v otroško življenje, zato pa so tudi njegovi proizvodi »pravi biserji otročje poezije«. Da je g. Funtek sè svojo knjižico neizmerno ustregel slovenskim zabaviščem, umeje se samo ob sebi, saj vemo, v kaki zadregi so bile do zdaj naše vrtnarice radi nedostatnosti enaké knjižice. — Jezik Funtkov je jako lep in čist; nas pedantne in svojeglave slovničarje motijo sicer nekoliko oblike n. pr. tlám (namesto tlom), blizo (blizu), išči mačico (namesto: išči mačice), ali zato nas preobilo odškoduje pesnik s prelepo vsebino pesmi, tako da niti ne zapazimo teh malenkosti. — Ne moremo si torej kaj, da bi ne priporočali knjižice slovenskemu občinstvu, sosebno pa uzgajateljem naše nežne mladine, kateri je v prvi vrsti namenjena. Le s tem namreč, da z obilim naročevanjem kažemo zahvalnost, bodrili bodemo pesnika in založnika v delovanje na tem pri nas vendarle še preveč zanemarnem polju.

Konečno nam je pohvalno omeniti, da je tisek jako lep in razločen.

»Triglav«, slovenske pesni, za samospjev sè spremljevanjem klavirja uredil Anton Foerster. V Praze, nakladatelj Fr. A. Urbánek. Cena 1 gld. 20 nov. — Malokdaj si mogel slišati do sedaj lepe naše narodne pesmi v kaki slovenski družbi ali celo družini; le iz čvrstih fantovskih grl razlegale so se po vaseh v tiho noč. No, g. Ant. Foerster odprl jim je pot tudi v naše družinske kroge sè »Triglavom«, v katerem nam podaja 12 naših narodnih v lepi, elegantni obliki. Pri nobeni ni spremljevanje tako teško, da bi ga ne zmogel malo bolj izurjen igravec. Priprosto je, ne preumetno, in ravno zato najlepše, ker najprimernejše priprostodivnim narodnim melodijam. Kakor je milo in otožno pri »Rožmarinu« (št. 2.) in pri »Pod oknom« (št. 6.), ali ljubko pri št. 1: »Saj sem pravil mnogokrat«, tako je krepko in veselo pri »Zdravici« (št. 3.), pri »Gorenjski« (št. 10) in »Dolenjski zdravici« (št. 7.), da se človek nehoté misli v veseli družbi pri kapljici Dolenjca. Še bolj veselo in skoraj burno šegavo je pri št. 12.: »Na zdravje!«, »Planinarja« (št. 5.) spremlja nam g. Foerster odločno in svežeplaninski, na koncu jako mehko in vabljivo: »prid' vrh planin, nižave sin«; »Zadovoljni Kranjec« (št. 8.) pa se ziblje v sladkimi in milozvonečih akordih, da malone verjamemo njegovih zadovoljnosti, dokler nas krepkejši in hrepeneči postludji ne prestavi v resnico, da pač še ne moremo biti zadovoljni do sedaj. Pri »Bleškem jezeru« in »Na jezeru« (št. 9. in 11.), teh dveh pesnih, ki sta se v našem narodu skoraj najbolj udomačili, kar slišimo in vidimo lahko gibanje valov in se zazibljemo v mislih na jednega najlepših krajev naše domovine. In

če omenimo št. 4 »Moj spominek« na zadnjem mestu, storimo to le, ker je tu spremljevanje, zdi se nam, najbolj umetalno prirejeno. V prvem delu je skladba narodna, a spremljevanje umetno in krasno zloženo, drugi del pridejal je izdajatelj sam, a podložil za spremljevanje ljubek naroden valček, in vender sta oba dela tako zvezana, da si ju ne moreš misliti jednega brez drugega.

G. Foerster pač zasluži našo hvalo v polni meri, saj je s tem tudi, da je tolmačil Čehom neznane besede, naše pesni, upamo, razširil i mej bratskim nam narodom češkim, in želeli bi le, da nam skoro donese drugi zvezek in nadaljnje. Ti pa, občinstvo slovensko, sezi po »Triglavu«, da se bodo tudi pri javnih veselicah razlegale raz oder narodne pesmi naše; in ve, družine slovenske, tu imate kompozicije, s kojimi lahko bolj gojite narodno zavest pri našem narastaju, nego z nemškimi »potpourri«, — pri teh si iščite zabave in veselja.

»Triglavu« pa k sklepu srečno pot po širni slovenski domovini!
Zorán.

»Predigre za orglje ali harmonij po motivih pesni iz »Cecilije«, zložil in č. g. Feliks Stegnarju, c. kr. učitelju, deželnemu poslancu, itd. v srčni hvaležnosti poklonil Danilo Fajgelj. Op. 26. Cena 50 kr. Tiskali in založili Blaznikovi nasledniki v Ljubljani, 1887.« Delce obsega 12 prediger k pesnim v »Ceciliji«.

»Vadbeni pravilnik za slovenske prostovoljne požarne brambe (prav je: gasilna društva, a ne požarne brambe). Sestavil Ignacij Merher, načelnik prostovoljne požarne brambe v Dolenji vasi. V Ljubljani. 1887. »Narodna Tiskarna.« Založil izdajatelj. Str. 64.«

»Knjižnice šolski mladini« prvi zvezek bode se jel tiskati meseca maja ter izide še v tekočem šolskem letu. To knjižnico bode izdajalo »Slovensko učiteljsko društvo«.

»Sadjarstvo ali ovočarstvo. Spisal R. Dolenc, vodja vinarske in sadjarske šole v Grmu. Tiskal Krajec v Novem Mestu. Cena 70 nov.« Ta knjiga je prišla ravnokar na svetlo.

»Matica Slovenske« odbor imel je dne 27. aprila sejo. V izveščju te seje čitamo (glej »Slov. Narod«, broj 96.), da odbor želi skoro izdati Glovackega »Floro slovenskih pokrajin«, kar tudi mi želimo; a poleg tega želi tudi, da se ima prej ali slej spraviti na svetlo venderle Križmanova »Slovnica italijanskega jezika«. To je nepotrebna želja. Take knjige ne pospešujo slovenske kulture, ker nam ne pomagajo »k pravi omiki«, katero smo dolžni dajati narodu.

»Dušna pomoč« za bolnike, na svitlo dal Janez Zupančič z dovoljenjem v. č. škofijstva. Drugi predelani in popravljeni natis. 557. str. V Ljubljani. 1887. Cena 1 gld. 20 novč.

»Šmarnice« naše nebeške Kraljice, neomadežane Marije Device. Spisal L. Jeran, založili in natisnili J. Blaznikovi nasledniki. V Ljubljani. »Šmarnice« so bile l. 1882. drugič natisnene. Cena vezanim »Šmarnicam« 90 kr., z zlato obrezo in v usnji 1 gld. 15 kr.

»Priče Božjega bitja«, 4. zvezek. Cena zvezku 25 kr.

G. župnik Jan. Zupančič bode spet dal novo delo na svetlo, in to delo se imenuje: »Duša popolna«.

»Nekaj o beneških Slovencih.« Vrl rodoljub, znan po imenu Gorski nihilist, priobčuje v »Slovenskem Narodu« (glej št. 95., l. 1887.) članke o beneških Slovencih.

Ni sicer kakovo književno delo, kar imamo v mislih, ali je vender važna stvar za naš slovenski jezik. Vsekakor in vselej je važno, kadar si književni jezik naš pridobiva veljavo v javnem življenju in kadar si širi svoj obseg. Kulturna je pridobitev — dasi mala —, da je deželno sodišče v Gorici dobilo ukaz od višjega sodišča tržaškega, pošiljati slovenskim goriškim krajem pozive v slovenskem jeziku.

Zadnjič smo omenili na tem mestu, da so izšli na Dunaju slovenski obrazci za sodno poslovanje. Vsakdo priznaje, da je to lepa pridobitev za naš jezik; vsakega Slovenca mora veseliti, ko vidi, da slovenščina rabi tudi našim sodiščem, četudi ne v vsem obsegu. Zato ni čudo, da so vsi slovenski listi z veseljem pozdravili g. Kočevarja slovenske obrazce, ker ti obrazci so res v razširjanju slovenskega jezika pridobitev, a izguba za Slovence v narodnem gospodarstvu, na kar nam je opozoriti Slovence. Književne pridobitve morali bi vselej spajati z našim narodnim gospodarstvom. Ni namreč na korist našem narodnemu gospodarstvu, ako svoja dela tiskamo v tujih, a ne v domačih tiskarskih zavodih, kajti ves gmotni dobiček ni po takem naš. Ako n. pr. kateri pesnik tiska svoje pesmi na Dunaju v nemški tiskarni, a ne na Slovenskem pri katerem slovenskem tiskarju, mora pesnik tiskarske troške plačati Nemcu, in ako je še ta Nемеc založnik, ima Nемеc ves gmotni dobiček, a Slovenci, ki dajejo svoje novce Nemcu, imajo sicer samo književni užitek, a izgubo v narodnem gospodarstvu, kajti našim tiskarnam se odtegne delo in zaslužek. In to je vsekakor izguba. Takisto bi smeli pričakovati, takisto bi smeli zahtevati od merodajnih mož, naj za to skrbе, da se i take tiskovine tiskajo v slovenskih tiskarnah, a ne da jih uničuje tuja konkurencija, ki dela mnogo ceneje in tako uničuje domače tiskarske zavode. To je premisleka vredno za bodočnost. »Kamen do kamena palača« so zlate besede, katere bi morali imeti vedno pred očmi. Slovenskih tiskarskih zavodov podjetniki podpirajo slovensko stvar, ker so Slovenci, in prinašajo tudi gmotne žrtve za narodno razvijanje, zategadelj bi bilo prav, da jim dajemo zaslužka ter jih s tem odškodujemo, drugače si ne moremo omogočiti narodnega blagostanja, drugače bodemo vedno ubožni narod slovenski. Združujmo torej svoje kulturne in materialne težnje!

Da so »Slovanove« književne in sploh kulturne težnje prave, o tem so se lahko uverili čestiti rojaki, ki čitajo naš list in razna slovanska glasila. Da nam delovanje priznajejo bratje Hrvati in Srbi, kakor i Čehi, Poljaki, Rusi i drugi Slovani, to je znamenje, da so naša načela povse prava. Vseh izjav ne moremo omeniti, vender bi radi vsaj omenili, da i »Izveščja s.-peterburskago slavjanskago blagotvornega občestva« rado izveščajo Rusom o naših beleškah. Edvarda Jelinka »Slovanský Sborník« pa je ravnokar prinesel dolgo oceno lanskega letnika našega, v kateri hvali ocenjevatelj posebno dr. Tavčarja roman »Janez Solnce«, J. Trdine »Hrv. spomine«, Raičev životopis, And. Fekonje književnozgodovinske članke in razne beleške naše iz slovanskega sveta.

Ostali slovanski svet.

Ivana viteza Trnskega književna petdesetletnica. Ves hrvaški narod slavil je dne 1. maja petdesetletnico književnega delovanja slavnega hrvaškega pesnika Ivana Trnskega, gorečega blagovestnika jugoslovanskega pobratimstva. Petdesetletnici pesnikovi, ki je svoje divne »Kriesnice« posvetil jugoslovanskim ženam, Hrvatcam, Srbkinjam in Slovenkam, bodreč jih, da samo domoljubje more pridobiti pravo srečo i svojemu ognjišču i celi do-

movini, pridružile so se tudi Slovenke, katere so s Hrvaticami in Srbkinjami podarile slavljenu pesniku zlat venec v spomin. Ljubljanske domoljubne dame, na čelu jim iskrena domoljubkinja in za vsa narodna podjetja žrtvujoča se gospa Marija Murnikova, poslale so svečarju tole brzovjavo: »Tebi, čegar proroški duh je davno že videl veličastvo Slovanstva; Tebi, ki si v prekrasnih »Kriesnicah« z božansko besedo nauduševal

za duševno trojednico ženstvo slovanskega juga, — pošiljajo k današnjemu dnevju izraze najiskrenejšega spoštovanja in željo za dolgo življenje žene in dekleta slovenska. « Trnskega slave se je udeležil v duhu tudi ves narod slovenski, kateri vidi vso svojo boljšo bodočnost samo v bratovski zlogi slovanski, osobito pa z bližnjimi brati Hrvati in Srbi; zato i mi kličemo slavljencu: Slava! — »Vienac« je posvetil Trnskemu malone ves 18. broj svoj, v katerem opisuje življenje in delovanje slavljencevo.

Dimitrij Aleksandrovič Slavjanskij Agreněv, čegar izborna delovanja za proslavo slovenske pesmi smo že popisali, praznoval bode dne 25., 26. in 27. aprila po ruskem koledarju (tedaj dne 7., 8. in 9. maja po našem) petindvajsetletnico svojega narodnoumetniškega življenja. Letos je namreč minolo ravno petindvajset let, kar je Agreněv, vrnivši se iz Italije, kjer se je izobraževal v glasbi, in spoznavši globoko, svetu nepoznano glasbeno vrednost ruskih narodnih pesmi, začel pod imenom Slavjanskij svoje delovanje. Postavil si je za glavni smoter življenja, da v blasfemovanem zapadu, kateri je z nekako mržnjo in nezaupanjem obračal oči na slovanski iztok, pridobi veljavo slovanski narodni pesmi kot zrcalu, v katerem odseva duševno narodno življenje slovansko. In dosegel je to vsekakor. Koderkoli je potoval, po Evropi in Ameriki, povsod se je glasbeno omikani svet čudil divoti narodnega petja slovanskega; povsod so koriféje na glasbenem polju priznavale, da je slovanski iztok oni živi vir, iz katerega bode v bodoče zajemati glasbenikom otrplega zapada. »Rusi so zmagali«, pisala je po nekem koncertu Slavjanskega »Weser Zeitung«, in res oni so po trudu Dimitrija Aleksandroviča sijajno zmagali na glasbenem polju.

Kako mnogo sveta je prepotoval Slavjanskij, vidimo najbolje, ako povemo, da je samo za železnično vožnjo svojega zбора izdal v petindvajsetih letih 480.000 rubljev ali 600.000 goldinarjev.

Da se petindvajsetletnica njegovega uspešnega delovanja proslavi dostojno, sestavil se je v Moskvi pod predsedništvom M. P. Giljarov-Platonova poseben odbor. Program slavnosti je: prvi dan (7. maja) poklanjanje raznih deputacij slavljencu; drugi dan (8. maja) javna seja s predavanjem o ruskih narodnih pesmih in o zaslugah Slavjanskega, in zvečer koncert raznih pevskih društev in gledaliških umetnikov; zadnji dan (9. maja) koncert D. A. Slavjanskega.

Nadejamo se, da se bodo tudi slovenska društva in slovenski rodoljubi o slavnostnih dneh spominjali moža, ki je tako znamenito proslavil slovansko ime. Dasi skoro najmanjši odrastek velikega debla slovanskega, pokažimo, da nismo zadnji, kadar treba slaviti moža zaslužnega za celoto.

Pisma in brzojavke pošiljajo naj se slavljencu Dimitriju Aleksandroviču Slavjanskemu Agreněvu v Moskvo v Dvorjanskoje Sobranije, ali pa odboru v Moskvo, Malaja Bronnaja, dom Jermolajeva.

Bitva pri Podgorici. — Našim bralcem gotovo niso še izginila iz spomina bojna izvestja iz poslednje slovanske osvobojevalne vojske. Vsi slovanski narodi balkanskega poluotoka posegli so po orožju, da se konečno rešijo turškega jarma. Podpirali so jih svobodni slovanski bratje Rusi in Srbi. Od poslednjih so se posebno Črnogorci borili hrabro in uztrajno. Vsako izvestje, katero je prihajalo s črnogorskoturškega bojišča, napolnjevalo je svet s strmenjem, kajti vselej je primerno mala četa slovanskih sokolov pobila velike vojne oddelke turške. — Jedna najkrvavejših bitek bila je pri Podgo-

rici, prej turškem, sedaj največjem črnogorskem mestu. Prizor iz te bitke podajemo danes po načrtu hrvaškega slikarja Kikerca.

Slovansko pevsko društvo na Dunaju praznovalo je prve dni tega meseca (1. 3. in 4.) petindvajsetletnico svojega delovanja. Pri slovesnem koncertu, ki ga je priredilo to društvo dne 3. maja v veliki dvorani glasbenega društva, sodelovali so tudi Antonin Dvořák, Fran Ondříček in slavna umetnica na klavirju Ana Esipov-Lešeticki. — Delovanje slovanskega pevskega društva opisal je v slavnostni knjižici tajnik dr. Jos. Drozda.

Józef Ignacy Kraszewski. — Ker smo v poslednji številki priobčili životopis tega slavnega poljskega rodoljuba in pisatelja, šteli smo si v dolžnost podati svojim bralcem tudi sliko njegovo, izgotovljeno po neki lanski fotografiji.

POGLED NA SLOVANSKE KNJIŽEVNOSTI.

Nikanor Grujić, episkop pakraške dijeceze, umrl je dne 20. aprila v Pakracu. Nikanor Grujić se je porodil 1. decembra 1810. leta v vasi Lipici v baranjski županiji. Prva dva razreda gimnazijska zvršil je v Muhaču, a ostale in pravne nauke v Pečuhu. Iz Pečuha je odšel v Sremske Karlovce, da se tam da na bogoslovne nauke.

Leta 1848. je bil Grujić jeden prvih borcev narodne stvari. Njegovi govori, katere je imel tedaj v narodnih skupščinah, polni so stilistiške in govorniške lepote, da sta jih srbska jezikoslovca Daničić in Novaković uzela v svoje slovnice. Koj po revoluciji bil je arhimandrit v Krušedolu, kjer je zložil pesmi: »Gdje Fruška Gora i Dunav silazi«. Ta pesem je ogledalo njegove duše, katera je bila nezadovoljna s samostansko haljino. Okolo l. 1864. napisal je znamenito delo: »Sv. Sava«.

Grujić je deloval na bogoslovskem in leposlovnem polju. Poleg mnogih brošur spisal je: »Svetkovanje Blagovjesta«, »Eklloge«, »Iz života sv. ugodnika božijih« (dve knjigi), »Iz života sv. ugodnica božijih« (jedna knjiga). Grujić je znal dobro latinski, francoski, nemški in mažarski, in je preložil mnogo del iz rečenih jezikov. L. 1874. je ostavil Sremske Karlovce in je odšel v Pakrac, kjer je živel do smrti svoje v samostanski celici. Zadnji čas je mnogo pisal, in upamo, da mu bogata ostalina skoro najde založnika in izdajatelja.

Letošnja premija je gotova ter jo bomo razpošiljali te dni. Dobili jo bodo oni naročniki, ki so plačali naročnino za celo leto, in oni, ki dne 1. julija obnové naročbo do konca leta. — Azbuko smo sestavili za praktične potrebe. Bilo nam je pred očmi, da je večina »Slovanovih« bralcev še ne pozna, in ker želimo, da se je vsakdo lahko priučil, postavili smo črke v onem redu, v katerem stoje v slovenski abecedi. V »Slovanu« pa bodemo kasneje jedenkrat priobčili red črk v azbukini in pa imena teh črk. — Cirilica ima nam Slovanom biti sveto pismo; dolžnost je torej vsakega rodoljuba, da jo pozna.

Za Raičev spomenik

daroval je nadalje:

g. Fran Hrašovec, c. kr. okrajni sodnik v Špitalu	2 gld. — nov.
Zadnjič smo izkazali	39 » 90 »

Vsega vkupe 41 gld. 90 nov.

»SLOVAN« izhaja 5. in 20. dan vsakega meseca. Cena mu je za unanje naročnike za vse leto 5 gld., za polu leta 2 gld. 50 kr. in za četrt leta 1 gld. 25 kr.; za ljubljanske: za vse leto 4 gld. 60 kr., za polu leta 2 gld. 30 kr. in za četrt leta 1 gld. 15 kr.; za dijake pa: 3 gld. 60 kr. — Posamične številke se prodajajo po 25 kr. — Naročnina, reklamacije in inserati naj se pošiljajo upravnistvu, dopisi pa uredništvu na Kongresnem trgu šte. 7. Nefrankovani dopisi se ne sprejemajo in rokopiši ne vračajo.